

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1925.

Första kammaren.

Nr 32.

Tisdagen den 19 maj.

Kammaren sammanträdde kl. 7 e. m.

Justerades protokollen för den 13 och den 15 innevarande månad.

Anmäldes och bordlades

konstitutionsutskottets memorial nr 23, med föranledande av kamrarnas skiljaktiga beslut beträffande utskottets utlåtande nr 20 i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med anhållan om riksdagens godkännande av vissa å allmänna konferenserna för samfärdsels- och transiteringsfrågor i Barcelona och Genève antagna överenskommelser jämte en i anledning av propositionen väckt motion;

statsutskottets memorial nr 106, i anledning av kamrarnas beslut i vissa frågor rörande löne- och pensionsreglering för befattningshavare vid rikets universitet;

sammansatta stats- och andra lagutskottets utlåtande nr 4, i anledning av väckta motioner rörande förhöjning av livräntor enligt lagen den 5 juli 1901 angående ersättning för skada till följd av olycksfall i arbete;

första lagutskottets utlåtande nr 32, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om straff för förbrytelser i tjänsten av vissa värnpliktiga (civilarbetare); ävensom

första särskilda utskottets utlåtanden:

nr 1, i anledning av Kungl. Maj:ts propositioner nr 50 angående försvarsväsendets ordnande och nr 51 med förslag till värnpliktslag, ävensom i anledning av de inom riksdagens kamrar väckta motioner i dithörande ämnen; samt

nr 2, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om värnpliktiga, vilka hysa samvetsbetänkligheter mot värnpliktstjänstgöring, ävensom i anledning därav väckta motioner.

Anmäldes och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 3, angående regleringen för budgetåret 1925—1926 av utgifterna under riksstatens tredje huvudtitel, innefattande anslagen till utrikesdepartementet;

nr 183, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under femte huvudtiteln gjorda framställning angående anslag för uppförande eller inrättande av tuberkulossjukvårdsanstalter jämte en i ämnet väckt motion;

nr 184, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående benyandigande för Kungl. Maj:t att i vissa fall medgiva lindringar i villkoren för lån från fonden för torvindustriens befrämjande;

Första kammarens protokoll 1925. Nr 32.

nr 185, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående avskrivning av förfallna räntor å statslån till järnvägsaktiebolaget Borgholm—Böda;

nr 186, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om anslag till lån till föreningen till minne av Konung Oscar I och Drottning Josephina m. m.;

nr 187, i anledning av vissa av Kungl. Maj:t i statsverkspropositionen under femte huvudtiteln gjorda framställningar rörande anslag till pensionsstyrelsen och dess verksamhet m. m.;

nr 188, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående fortsatt provisorisk giltighet av avlöningsreglementet den 29 juni 1921 för officerare och underofficerare samt civilmilitära beställningshavare på aktiv stat m. fl. vid armén och marinen;

nr 189, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående inköp m. m. av en oljeförrådsanläggning å Fjäderholmarna;

nr 190, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående disponerande av vissa medel för inläggande av nytt matsalsgolv i kasern III å Skeppsholmen; samt

nr 191, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående befrielse för flaggmaskinisten R. L. Sjöberg och underofficeren av andra graden J. E. Fredin från skyldighet att gälda vissa skadeståndsbelopp.

Anmälades och godkändes bevillningsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 197, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av ett mellan Sverige och Tjeckoslovakiska Republiken avslutat handels- och sjöfartsavtal;

nr 198, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av ett mellan Sverige och Spanien avslutat handelsavtal; samt

nr 199, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa ändringar i den vid förordningen den 9 juni 1911 (nr 80) med tulltaxa för inkommande varor fogade tulltaxa.

Anmälades och godkändes bankoutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 200, i anledning av väckta motioner om pensioner eller understöd åt efterlevande till vissa i försvarsväsendets tjänst anställda personer;

nr 201, i anledning av särskilda utav Kungl. Maj:t gjorda framställningar rörande pensioner åt dels vissa i försvarsväsendets tjänst anställda eller förut anställda personer, dels ock efterlevande till vissa i försvarsväsendets tjänst anställda personer; samt

nr 202, i anledning av väckt motion om ersättning åt vissa personer för skada till följd av olycksfall, som förorsakats av krigsförhållandena under 1914—1919 års världskrig.

Vid föredragning av ett från andra kammaren ankommet protokollsutdrag, nr 513, med delgivning av nämnda kammares beslut över dess tredje tillfälliga utskotts utlåtande nr 5, i anledning av motion angående fastställande av maximiarbetstid för automobilförare i yrkesmässig trafik, beslöt första kammaren hänvisa detta ärende till sitt andra tillfälliga utskott.

Föredrogos, men bordlades ånyo på flera ledamöters begäran konstitutionsutskottets memorial nr 21 och utlåtande nr 22, statsutskottets utlåtanden nr 89—105, bevillningsutskottets betänkanden nr 41 och 42, bankoutskottets utlåtanden nr 48 och 49, första lagutskottets utlåtanden nr 30, 31, 33 och 34, andra lagutskottets utlåtande nr 30, jordbruksutskottets utlåtande nr 67, andra särskilda utskottets utlåtanden nr 1—4, första kammarens första tillfälliga utskotts utlåtanden nr 9—11 samt kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtanden nr 8 och 9.

Föredrogs ånyo andra lagutskottets utlåtande nr 25, i anledning av väckta motioner angående expropriationslagstiftning för främjande av kolonisationen dels i Norrland och Dalarna och dels i södra och mellersta delarna av riket.

*Om
expropriation
för främjande
av kolonisationen.*

Andra lagutskottet hade till behandling i ett sammanhang förehaft följande till lagutskott hänvisade motioner, nämligen nr 162 och 163 i första kammaren av herr *Lindhagen*, med instämmande beträffande yrkandena i motionerna av herrar *Luterkort*, *Wallis*, *Asplund*, *Alexis Björkman*, *Ström* och *Carl E. Eriksson*, samt nr 167 och 168 i andra kammaren av herr *Pettersson* i Hällbacken m. fl.

I motionerna I: 162 och II: 167 hade hemställts, att riksdagen ville hos regeringen anhålla, att det av norrlandskommittén framlagda och av regeringen ännu ej prövade krav på en expropriationslagstiftning såsom stöd för angelägenheten att i Norrland och Dalarna å bolags och enskilda spekulanter mark bilda nya jordbruk måtte omsider upptagas till behandling och föranleda en proposition till riksdagen.

I motionerna I: 163 och II: 168 hade hemställts, att riksdagen ville hos regeringen anhålla, att jordundersökningens och jordkommissionens framställningar om en expropriationslag även för mellersta och södra delarna av riket, såsom yttersta stöd för strävandet att därstädes å bolags, enskilda spekulanter och större enskilda jordägares mark bilda nya jordbruk, måtte upptagas till behandling och föranleda en proposition till riksdagen.

Utskottet hade i det nu föredragna utlåtandet på anförda skäl hemställt,

A) att motionerna I: 162 och II: 167 icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda; och

B) att motionerna I: 163 och II: 168 icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

På framställning av herr talmannen beslöts att utlåtandet skulle företagas till avgörande punktvis.

Punkten A.

Beträffande denna punkt hade reservation avgivits av herrar *Linder*, *Lindhagen*, *Akerberg*, *Hagman*, *Hage*, *Svensson* i Skönsberg och *Pettersson* i Hällbacken, vilka hemställt, att riksdagen måtte anhålla, att Kungl. Maj:t, med beaktande av norrlandskommitténs förslag i ämnet, ville till stöd för bildande av nya jordbruk (kolonisation) å bolags och enskilda spekulanter mark i Norrland och Dalarna överväga förslag till en lag om expropriation.

Herr **Linder**: Herr talman! Jag har reserverat mig i det föreliggande utskottsutlåtandet, och ber att få säga några ord om det sätt, varpå jag ser denna sak. Det gäller här ett par motioner av herr *Lindhagen*, däri han begärt en

Om
expropriation
för främjande
av koloni-
sationen.
(Forts.)

skrivelse om en expropriationslag för främjande av kolonisationen dels i Norrland och Dalarna, dels i södra och mellersta Sverige.

De flesta av kammarens ledamöter erinra sig förmodligen, att ett liknande yrkande förelåg vid förra årets riksdag. Det gällde då motioner om skrivelse till Kungl. Maj:t angående en lagstiftning om expropriation av jord såväl för bildande av nya jordbruk som också för bostadsändamål. Motionerna förra året föranledde, på hemställen av andra lagutskottet, icke någon riksdagens åtgärd. Det föreliggande utskottsutlåtandet från andra lagutskottet innefattar en enahanda hemställan.

Det är en gammal känd sak, att då det gällt frågan om expropriation av jord för sociala ändamål, har man alltid stött på motstånd. Detta har emellertid icke hindrat, att yrkanden på en sådan expropriation lika envist nästan år efter år återkommit. Trots det motstånd, som rests, förefaller det mig i allt fall, som om själva tidsutvecklingen visade, att det moderna samhället i allt större omfattning, även på ifrågavarande område, behöver taga expropriationsinstitutet i användning. I den nu gällande expropriationslagen av år 1917 har t. ex. inskrivits, att mark får tagas i anspråk för att på orter med större sammanträngd befolkning åstadkomma tryggade bostadsförhållanden samt vidare också för att bereda befolkningen eller en väsentlig del därav på en ort mark till uppförande av byggnader för ideellt ändamål av synnerlig vikt.

Man kan också säga, att ensittarelagen, som är en skapelse av senare tid, i sin mån är ett vittnesbörd om expropriationsinstitutets användning.

Vidare vill jag erinra därom, att när utskottet förra året avstyrkte motioner i samma fråga, som de nu väckta motionerna avse, hänvisade utskottet visserligen därtill, att det fanns jord på en hel massa håll att få och att man icke behövde använda expropriation för att åtkomma jord. Det fanns, sade utskottet, ecklesiastisk jord, kronans jord och en mängd utbud om frivillig försäljning av jord. Men denna uppräknings av alla de möjligheter, som funnos, hindrade icke utskottet — i allt fall utskottsmajoriteten — att lämna det viktiga medgivandet, att det var en i vår rätt redan fastslagen grundsats, att den enskilde jordägaren var skyldig att mot ersättning avstå sin jord, när denna erfordrades för tillgodoseende av ett viktigt allmänt intresse. Och än mera! Det medgavs utan omsvep, att tillgodogörandet av den svenska jordens odlingsmöjligheter och att landets befolkning i största möjliga utsträckning sattes i tillfälle att genom upptagande av nya jordbruk vinna utkomst, det var en angelägenhet av den samhällseliga vikt, att om det icke på annat sätt kunde tillgodoses, så var en expropriationsrätt påkallad. Jag förmenar, att sådana yttranden som dessa utan tvivel visa, att man icke anser sig kunna vidhålla ett principiellt motstånd mot en expropriationsrätt av jord för sociala ändamål.

Jag vill för min del gärna förklara, att jag har ingen *övertro* på expropriationens betydelse i det föreliggande fallet, men jag anser den *här* ha den betydelsen att vara ett verksamt medel i det allmännas hand för att jord skall kunna tillhandahållas på rätt ställe, i tillräcklig omfattning och till rimligt pris. På rätt ställe, därför att jag anser det vara av synnerlig vikt, att de människor, som skola ha jord, icke ryckas bort från sin omgivning och sin miljö för att anvisas jord på kanske hundratals mil från sin hemtrakt, och sålunda komma i helt främmande förhållanden. Jord måste jämväl, då det gäller skapandet av nya jordbruk, kunna ernås i tillräcklig omfattning. Jag anser, att man har ett ganska gott bevis på betydelsen av det sistnämnda kravet, då man studerar exempelvis det av skogsägareförbundet gjorda erbjudandet av jordlägenheter. Jag skall villigt erkänna, att det erbjudandet i en hel del fall avser jordpositioner, som tvivelsutan kunna vara tillräckliga, men det innefattar också till en högst väsentlig del lägenheter, där det icke kan vara möjligt, icke är tal om, att det kan vara tillräckligt med den jordareal, som erbjudits, och angivits så-

som ett frikostigt utbud av jordbruk, och som skulle liksom bevisa, att en expropriationsrätt icke skulle behöva tagas i anspråk. Vad beträffar expropriationen, för såvitt det gäller frågan om rimliga pris, måste man ju säga, att det är en given sak, att priset måste läggas inom vissa nog så rimliga förhållanden, ty det rör sig ju här om obemedlade människor.

Jag ser i expropriationen en yttersta utväg, som kan anlitas, då den frivilliga upplåtelsen av jord utan skäl förvägras eller där de uppställda villkoren för förvärfv av jord äro oskäligen. Expropriationen står för mig såsom ett nödvändigt led i en lagstiftning, som har att befordra skapandet av nya jordbruk.

Vad som hindrade utskottet förra året från att godtaga tillämpningen av en dylik expropriationsrätt för skapandet av nya jordbruk var, såsom vi erinra oss, att utskottet ansåg något verkligt behov därav icke föreligga. Jag tror för visso, att det kan tvistas om huruvida den uppfattningen är riktig. Framtiden får döma om vem som i detta avseende har rätt. Jag för min del håller före, att det med den s. k. jordhungern, som herr Lindhagen ofta brukar säga, förhåller sig så, att den är icke inregistrerad i ämbetsverkens diaries. Det är förenat med stora svårigheter att skapa ett nytt jordbruk — det veta människorna —. Och vad lönar det sig för människor, som icke ha mer än två tomma händer att önska sig jord med deras resurser? Finns det ingen, som ordnar och tar hand om saken för dessa obemedlade men kanske mycket duktiga och för förhållandena mycket lämpliga människor, så är jag ganska säker om, så som jag ser saken, att det blir just ingenting vidare av för dem.

Nu i år synes det mig, som om denna fråga låge något annorlunda till än förut. Riksdagen har nämligen för några veckor sedan i anledning av en motion av herr Lindhagen m. fl. skrivit till Kungl. Maj:t och anhållit om utredning, huruvida och på vad sätt kolonisation på odlingsbar jord må kunna genom statliga åtgärder åvägabringas inom landet i vidare utsträckning, än för närvarande är fallet. Ingen, som läser det utskottsutlåtande, som rör saken, kan undgå att få ett starkt intryck av den stora, svåra uppgift, som riksdagen kanske snart nog kan komma att stå inför på allvar. Med ett folköverskott på 30,000—40,000 människor årligen, med emigrationen hämmad och med industriens förmåga begränsad att ge sysselsättning åt dem, måste man fråga sig, vad det skall bli av alla dessa människor, hur man skall kunna reda sig med dem, så att de få bröd för dagen.

Riksdagen har säkerligen allvarligt sett på saken och i motiveringen för sin anhållan ansett, att frågan borde göras till föremål för en skyndsam, objektiv och förutsättningslös utredning. Det är noga att märka, att mot detta utlåtande fanns det ingen reservation *i sak*, och icke heller under debatten i riksdagen bestreds *i sak* lämpligheten av utskottets förslag till utredning.

När nu andra lagutskottet gått att taga ställning till dessa motioner, har utskottet kort och gott summerat och sagt, att de icke böra föranleda någon riksdagens åtgärd. Jag måste säga, att jag kan inte finna, att detta är fullt riktigt. Utskottet har i sitt utlåtande ganska vidlyftigt sysselsatt sig med riksdagens nyssnämnda för några veckor sedan fattade beslut om rikets kolonisation, och utskottet har om innebörden av detta beslut sagt, att utskottet håller för visst, att den blivande utredningen kommer att uppmärksamma *vilka åtgärder*, som må påkallas därav att *hinder* skulle befinnas möta för förvärfv av jord genom *frivilliga* avtal. Jag håller nu för troligt, icke minst på grund av det utlåtande, som avgavs av utskottet 1924, att utskottet bland »åtgärderna» också innefattar, att ett expropriationsförfarande kan komma i fråga. Och det är ju just detta, som herr Lindhagen motionerat om, som han vill ha beaktat med sin motion! Det är ju visserligen sant, att de föreliggande motionerna beröra allenast en viss åtgärd, nämligen expropriation, för främjande av kolonisation. På sådant sätt kan man ju säga, att dessa motioner på visst sätt äro

Om
expropriation
för främjande
av koloni-
sationen.
(Forts.)

Om
expropriation
ör främjande
av koloni-
sationen.
(Forts.)

ensidiga. Men därför hade man väl inte behövt säga, att motionerna icke borde föranleda någon åtgärd. Det föregående av riksdagen fattade beslutet om en förutsättningslös utredning av kolonisationsfrågan borde enligt min mening ha mera influerat på utskottets ställningstagande till dessa motioner. I stället vill det förefalla mig som om utskottets yttrande vore genomgående ogynnsamt stämt emot ett expropriationsförfarande på ifrågavarande område och liksom ville försöka skjuta på frågan, liksom ville skjutsa den bort i bakgrunden. Jag ser ett stöd för denna min uppfattning däri, att utskottet åberopar sitt utlåtande från förra året, däri utskottet förklarar sig *ej* kunna tillstyrka genomförande av en expropriationslagstiftning. Därtill fogar utskottet i år ytterligare detta, att utskottet trots sig hava förnummit, att det i år finns mera jord, än som förut funnits tillgänglig, som står att åtkomma på den s. k. frivillighetens väg. Till sist säger utskottet, att ett bifall till de föreliggande motionerna icke skulle stå i överensstämmelse med det av detta års riksdag redan fattade beslut, som jag förut omnämmt. Jag måste säga, att jag kan icke finna, att detta är riktigt exakt uttryckt. Den förutsättningslösa utredningen skulle väl ligga däri, att expropriationsförfarandet på detta område anvisades just den plats, som den objektiva utredningen anser att det bör ha, och det medgivandet borde utskottet ha lämnat motionerna. Genom att nu skriva, som utskottet gjort, synes det mig, som om utskottet velat förringa denna väg motionerna anvisa att lösa frågan, som ju dock i alla fall är en väg, som kan diskuteras och som har icke så få anhängare. Den blir kanske till slut också den enda möjliga vägen, då det gäller att i stora proportioner realisera denna fråga.

Nu ha reservanterna för sin del anhållit, att Kungl. Maj:t skulle överväga ett förslag om expropriationslagstiftning, och vi anse för vår del, att detta står bättre i samklang med det redan fattade, förut omnämnda beslutet. Att vi så därjämte sagt, att norrlandskommitténs förslag skulle beaktas, det är därför att motionären ju särskilt tryckt på den punkten. Vi kunna heller icke finna annat än att det är berättigat, att man beaktar de synpunkter, som av kommittén tillkännagivits. Det är ju alltid en utredning att röra sig med, då det gäller att taga ställning i frågan, och som naturligtvis får gälla vad den kan.

Jag ber att med dessa ord få yrka bifall till den av mig m. fl. avgivna reservationen.

Herr von Stockenström: Herr talman! Det har i år väckts tre motioner, som beröra kolonisationsfrågan, alla av herr Lindhagen jämte medmotionärer. Den ena motionen berör frågan om det eventuella behovet av en expropriationslag för Norrland och Dalarna, den andra samma sak beträffande mellersta och södra Sverige och den tredje frågan om kolonisationens inriktande på rikets kolonisation. Den sista och mera vittomfattande motionen har ju redan behandlats i riksdagen och föranlett en skrivelse till Kungl. Maj:t, vari anhålles, att Kungl. Maj:t ville föranstalta om utredning, huruvida och på vad sätt kolonisation å odlingsbar jord må kunna genom statliga åtgärder åvägbringas inom landet i vidare utsträckning än vad för närvarande är fallet, samt för riksdagen framlägga de förslag, som därav må föranledas. Kolonisationsfrågan har alltså redan varit föremål för behandling här i riksdagen i ett större och vidare sammanhang, än som avses i de nu föreliggande motionerna, och utskottet påpekar, att ett bifall till dessa motioner, som ju beröra en viss del av kolonisationsfrågan och taga sikte på en expropriationslagstiftning, icke skulle stå i överensstämmelse med den redan beslutade skrivelsen, som syftar till en objektiv och förutsättningslös utredning angående en vidgad inre kolonisation. Att riksdagen enhälligt beslutat denna skrivelses avlåtande visar ju, att man till fullo behjärtar den stora vikten och den ofantliga nationella angelägenheten av

att plats och utkomstmöjligheter beredas åt en ökad befolkning, särskilt då med tanke på det årliga födelseöverskottet på landsbygden, och man kan också här se ett erkännande av att de åtgärder, som i detta avseende vidtagits, icke äro tillräckliga och betryggande.

Det är visserligen sant, att uppmärksamheten på senare tider blivit mera inriktad på dessa frågor, än tidigare varit fallet. Jag kan således erinra bland annat om 1924 års riksdagsskrivelse angående upplåtande av ekklesiastisk jord för smärre jordbruk och egna hem. Jag kan vidare erinra om den i år föreliggande kungl. propositionen angående kolonisation å kronoparker i Norrland och Dalarna, och i fråga om åtgärder, som redan nu vidtagas för landets bebyggelse, vill jag peka på att egnahemsrörelsen nu är stadd i mycket livlig utveckling. Från början anslogs till egnahemsändamål endast 1 miljon kronor om året, längre fram anslogos några få miljoner årligen, och på senare åren har det varit omkring 20 miljoner om året. För några dagar sedan anslogo vi för år 1926 till egnahemsändamål 18 miljoner kronor, därav 12 $\frac{1}{2}$ till jordbrukslån, och av dessa går dock en ganska avsevärd del till nybildning av jordbruk.

Den kolonisation, varom här är fråga, avser ju att skapa nya jordbruk, och detta kan ske antingen genom styckning av redan förefintlig odlad jord eller också genom brytande av ny jord, alltså ren nybyggesverksamhet. I bägge fallen är det naturligt, att ett statligt ingripande i vidare omfattning kommer att ställa mycket stora krav på statskassan. Anskaffande av jord, styckning, lantmåteriförrättning, uppodling och nybyggnad, uppsättning av inventarier, tillhandahållande av driftkapital etc. draga ju högst avsevärda kostnader, och om också kolonisternas egen arbetskraft och egna resurser i första rummet tagas i anspråk, är det givet, att en kolonisationsverksamhet i större utsträckning på initiativ och med stöd av staten kräver högst betydande kapitalutlägg. Och det är uppenbart, att det erfordras ett mycket ingående överbäggande, hur alla dessa åtgärder rent ekonomiskt sett skola ordnas på bästa sätt. Lagstiftningsåtgärder i ena eller andra riktningen äro icke här vad det enbart kommer an på. Ett sunt planläggande av hela rörelsen och tillhandahållande av erforderliga medel äro dock frågor, som måste stå i allra främsta planet.

Nu förmena tydligen motionärerna, att erforderlig jord för ändamålet icke går att anskaffa utan stöd av en expropriationslagstiftning. Om man också hoppas, att frivillig försäljning i viss omfattning skall komma till stånd, menar man dock, att det kan alltid vara bra att ha vissa tvångsmedel i bakfickan, att kunna säga: Sälj den här jorden; i annat fall blir det expropriation av! — Ja, det kan ju hända, att man på detta sätt kan driva fram en del försäljningar, men jag vill i alla fall fråga, om det inte i längden skall visa sig vara klokare och lyckligare att även på jordpolitikens område gå fram med lämpor, att söka följa mera naturliga utvecklingslinjer, gärna med kraftigt stöd och uppmuntran från statens sida, hellre än att tillgripa hot och tvångsåtgärder.

Den begärda utredningen rörande rikets kolonisation måste emellertid, såsom utskottet påpekar, nödvändigtvis ta sikte även på frågan, hur jord skall anskaffas, om erforderlig jord går att få på frivillighetens väg, eller vilka åtgärder som bli nödvändiga, därest så icke är fallet. Jag skall inte gå närmare in på denna sak. Jag vill blott erinra om att odlad jord, avsedd för styckning, dock redan nu står till förfogande i högst betydande omfattning i mellersta och södra Sverige. Vi veta ju litet var, att alltjämt utbjudes till försäljning ett stort antal både större och mindre egendomar, jag vågar nästan säga i varenda socken.

Vad angår tillgången till och åtkomstmöjligheterna av ouppodlad men odlingsbar mark särskilt i norra delarna av landet, så är ju denna sak ännu

*Om
expropriation
för främjande
av koloni-
sationen.*

(Forts.)

Om
expropriation
för främjande
av koloni-
sationen.

(Forts.)

icke fullt klarlagd och tarvar fortsatt undersökning. Det synes emellertid som om de stora jordägarna, bolagen, numera icke skulle vara obenägna att avhända sig eller upplåta dylik jord. Det mångomtalade utbudet av jord från Sveriges skogsägareförbund omfattar visserligen icke mer än 13,000 hektar odlingsbar mark, och motionärerna säga om detta utbud, att det snarare »ropar efter en expropriationslag». Det bör då i rättvisans namn påpekas, att det också i detta utbud uttryckligen säges, att på grund av ofullständig kunskap om odlingsmarkernas areal och odlingsvärde det nu nämnda utbudet icke är att betrakta såsom en generalinventering utan snarast som ett stickprov på det bästa, man i detta fall kan bjuda på, och att man, i den mån man vinner bättre kunskap om sina odlingsmarker, kommer att utbjuda ytterligare mark. Som ett tecken på ovilja och obenägenhet att sälja och upplåta jord kan åtminstone icke jag uppfatta detta utbud.

Vad som för närvarande ofta försvårar eller kanske rentav omöjliggör försäljning av jord från större komplex, det må nu gälla bebyggda gårdar eller odlingsmark, har varit dels de dryga kostnaderna och den omständliga proceduren för inteckningars relaxering och dels de kostsamma och vidlyftiga lantmäteriförrättningar, som äro erforderliga för avstyckning. I båda dessa hänseenden bli kostnaderna ofta alldeles abnorma i förhållande till värdet av den jord, det gäller. Jag är övertygad om att verkligt kännbara lättnader härvidlag skulle i mycket hög grad stimulera de frivilliga försäljningarna, och det är att hoppas, att de förslag, som redan nu föreligga i fråga om relaxeringsförfarandet ävensom en blivande skifteslag, skola i dessa hänseenden leda till en högst behövlig reformering, till förenkling och förbilligande.

Det talas såväl i motionerna som i reservationen gång efter annan om vad norrlandskommittén en gång i tiden yttrat, och man erinrar om att den pekat på en expropriationslag. När man nu emellertid i våra dagar vill söka sig fram till en rent praktisk lösning av dessa frågor, synes det mig, som om man borde mera taga hänsyn till, huru förhållandena gestalta sig just nu, än till vad norrlandskommitténs majoritet eller dess reservanter en gång i tiden yttrat. För oss, som icke voro med på den tiden, men som gärna vilja komma till ett positivt resultat i saken, ter det sig åtminstone mera naturligt och fruktbarande att utgå från läget den dag i dag är och utnyttja de uppslag och möjligheter, som just nu erbjuda sig. Detta sagt utan att på allra minsta sätt vilja förringa värdet av det arbete, som norrlandskommittén utförde, eller värdet av den lagstiftning, som på sin tid kom till stånd, en lagstiftning, som vi alla veta haft sin mycket stora sociala betydelse.

Vad jag närmast velat framhålla är, att kolonisationsfrågan har en ekonomisk sida, som måste noga övervägas. Frågan har sin mycket stora sociala innebörd, det är sant, det är ju människor det gäller; men just därför få vi icke underlåta att anlägga jämväl praktiska och ekonomiska synpunkter på saken. Vidare har jag velat uttala den meningen, att man i fråga om anskaffande av jord icke bör bruka större våld än nöden kräver och alltså icke tillgripa tvångslagstiftning, expropriation eller dylika medel, såvida icke andra vägar visa sig alldeles oframkomliga.

Då emellertid även klarläggandet av frågan om jordanskaffningen innefattas i den begärda utredningen rörande rikets kolonisation, ber jag att få vädja till denna kammare att, i likhet med vad som redan skett i andra kammaren, avslå de nu föreliggande motionerna. Jag ber sålunda, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Lindhagen: I den föreliggande punkten gäller det norrlandskommitténs konservativa och liberala majoritets yrkande att till stöd för en kolonisation å bolags och enskilda spekulanter jord i Norrland och Dalarna skulle

fastslås även en expropriationslag. Detta norrlandskommitténs förslag, som utgjorde själva toppunkten av dess betänkande, har ännu icke blivit behandlat av statsmakterna. Men när förslaget nu blivit 21 år gammalt, har det äntligen i dag blivit moget för en omröstning i riksdagen.

Jag vill nu till en början anmärka, att bildandet av nya jordbruk alltid sedan urminnes tider varit en gammal svensk angelägenhet. Även den nyaste tiden har följt i fädernas spår. Vi kunna ju säga, att emigrationen till Nordamerika och även till andra trakter har under de senaste tiderna ägt rum mest från den jordbrukande befolkningens övertaliga barnskaror. Den stora emigrationsutredningen kom också till för att åstadkomma något medel, varigenom emigrationen skulle kunna hämmas och de utvandrande skarorna bevaras åt fäderneslandet, och då icke minst genom bildandet av nya jordbruk. Alla jordkommissioner, som varit tillsatta under senaste tider, hava ansett bildandet av nya jordbruk vara en självklar sak, som skulle efter råd och lägenhet befrämjas.

Nu har man under en lång tid inriktat sig på kronans jord, särskilt i gamla tider, men fortfarande har man på grund av tradition, och i vår tid även på grund av intresse, sökt begränsa denna kolonisation till kronojord samt numera jämväl till ecklesiastisk jord. Det är som sagt en gammal tradition. Det har dessutom varit gott om odlingsmark särskilt på kronans jord i Norrland och Dalarna, och överskottet av befolkningen sökte sig ju andra utvägar, så att man trodde sig icke behöva gå längre än till kronans jord och numera även till den ecklesiastiska jorden.

Emellertid ha nu dessa förutsättningar trutit. Emigrationen är icke samma levande avlopp som förut, och befolkningsöverskottet börjar poeka på anställning inom fäderneslandet. Odlingslägenheterna på kronans jord börja allt mer och mer bliva upptagna, så att det endast återstår en liten rest längst borta mot lappmarkerna. Slutligen ha de ofantliga byggnadskostnaderna också medfört, att man får tänka litet närmare på denna ganska svåra sak. Då är det ju givet, att uppmärksamheten blivit riktad jämväl på odlingslägenheter å enskild jord eller, såsom det också kallats, på rikets kolonisation. Vid sådant förhållande är det icke att undra över att det i främsta rummet fortfarande är en fråga för Norrland, då odlingen där, vad utrymmet angår, ännu har stora möjligheter för sig. Men man har också kommit därtill, att även beträffande Norrland måste uppmärksamheten företrädesvis rikta sig på enskild jord, som är till läge och beskaffenhet den allra bästa.

Norrlandskommittén har därför förordat en sådan kolonisation av Norrland och Dalarna. Värmlandsundersökningen en sådan kolonisation av Värmland, och vissa ledamöter av jordundersökningen hava förordat rikets kolonisation. Det första steget i denna riktning var 1918 års riksdagsskrivelse i anledning av en av herr Hellström m. fl. väckt motion om kolonisation på bondejord i Norrland och Dalarna. Det anmärktes då i motionen och betonades även i riksdagen, att här var det endast fråga om att befrämja hemmansklyvningarna, så att det skulle bliva mera fart i dem. Det framhölls, att detta var en naturlig utväg för att verkställa kolonisationen, ty på det sättet kunde de koloniserande vinna stöd av föräldrahammen och sina relationer i orten. Slutligen kom den av föregående talare åberopade 1925 års riksdagsskrivelse om en allsidig undersökning, såsom det hette, om kolonisation i vidare omfattning än som för närvarande äger rum. En sådan undersökning är redan tillräckligt utförd av de stora jordkommissionerna och man äventyrar då endast försök till kompromisser på förhand mellan de olika partiernas meningar om något, som icke tillfredsställer någon och allra minst är i överensstämmelse med vad själva saken kräver. Gud bevare oss sålunda för vidare utredningar, men vad vi fordra är, att statsmakterna någon gång taga parti i saken och göra detta på grund av sakens natur.

Om
expropriation
för främjande
av koloni-
sationen.
(Forts.)

Om
expropriation
för främjande
av koloni-
sationen.

(Forts.)

Nu är det äntligen fastslaget i sistnämnda riksdagsskrivelse i överensstämmelse med sammansatta andra lag- och jordbruksutskottets utlåtande, att »den i enskild ägo befintliga norrländska odlingsjorden är med hänsyn till läge och beskaffenhet vida mera lämplig för bebyggelse än de huvudsakligen i Lapplands skogsregion belägna kronoparkernas mark». Det är bra att hava detta på papperet såsom utgångspunkt för den nya kolonisationen. Vidare har i denna riksdagsskrivelse fastslagits, att även i södra och mellersta Sverige finnas avsevärda odlingsområden, som böra tillgodogöras. Det är väl, att också detta har fastslagits. Nu kunna vi icke gärna tvista om denna sak, som förut på många håll förnekats, utan vi stå sålunda ofrånkomligt inför frågan om kolonisation på enskild jord och då till en början bolags och spekulanters jord i Norrland och Dalarna, som det är fråga om i den motion vi nu behandla.

Då är det givet, att man här står inför en stor skillnad. Vid kronans kolonisation på sin egen mark kan kronan fritt förfoga över marken, och kolonisationen sker då i filantropiskt syfte, därför att kronan kan taga all den hänsyn, som behöves för att på lämpligaste sätt vinna ändamålet. Då man däremot står inför den enskilda jorden, möta helt andra svårigheter. För det första finnes mark icke till förfogande. Mark finnes icke i den nödvändiga omfattning, icke på rätt ställe och icke alls till det pris, varpå en statlig verksamhet skulle kunna göra anspråk i kolonisternas rättmätiga intresse, naturligtvis med skyldig hänsyn även till jordägarnas verkliga rätt. Om alla dessa saker måste således träffas uppgörelse med de enskilda, och då finnas ju två vägar för en sådan uppgörelse. Den ena är den s. k. frivilliga vägen utan något som helst maktmedel från statens sida, och den andra är den, att staten även har någon makt till sitt förfogande. Jordägaren har en ofantlig makt, därför att han äger jorden, och staten bör då, om det skall bliva någon mening med frivilligheten, också hava någon makt, som motväger jordägarens makt, så att de äro någorlunda jämspelta, annars blir denna frivilliga kolonisation en kolonisation allenast på bolags och enskilda spekulanters nåde eller, såsom man också kan säga, på aktiernas och obligationernas nåde. Ty det är ju för mycket begärt, att dessas ägare skulle vara besjälade av att avstå jord i tillräcklig omfattning och på de erforderliga villkoren för ett filantropiskt syfte. Det blir endast ett sken, om kolonisationen skall ske på jordägarens nåde.

Nu förordas emellertid av utskottet frivillig uppgörelse mellan enväldiga jordägare och en maktlös stat. Att jordägarna i utskottet och deras vederlikar i regel finna denna anordning utmärkt är begripligt, i synnerhet sedan de liberala jordägarna med de s. k. frisinnade idéerna, som funnos förr i världen, försvunnit från skådeplatsen, något som också ligger i tidens kynne. Då står man emellertid, jag upprepar detta, inför detta spörsmål: huru skall man bära sig åt? Huru skall man få tillräckligt med mark och tillbehör, huru skall man få mark på rätt ställe, då den icke kan fås, huru skall man få mark till rimligt pris, då detta icke kan fås? Man kan icke vara så opraktisk, att man säger, att allt detta får man lätt och gladeligen, ty detta strider mot naturlagarna och all erfarenhet. Vi skola också erinra oss, att även för att nå den ofullkomliga frivillighet, som här och där erbjudes, fordras det en statsorganisation för att sätta saken igång. Skogsägareförbundet säger uttryckligen, att här fordras hjälp, men skogsägarna själva kunna icke sätta detta igång. Det fordras icke minst lån och understöd, eller, med andra ord, staten måste träda emellan. Då hava de ingenting emot — jag talar nu närmast om de norrländska skogsbolagen — att komma med erbjudande om försäljning av små markstycken här och där, ty, såsom de själva skriva, för dem ligger det närmast om hjärtat att få erforderliga skogsarbetare för den skogskultur, som de måste bedriva. Där ha vi det! Staten skall bekosta anskaffandet av skogsarbetare för bolagen, under det att de själva slippa några omkostnader. En självstän-

dig, jordbrukande befolkning kan det däremot icke bli fråga om att skapa genom dylika frivilliga erbjudanden. Ett sådant strävande är tillräckligt hoppöst ändå, därigenom att de nya jordbruk, som kunna återbördas från kronans gåva till jordbruket, måste nöja sig med husbehovsskog, under det att man allmänt säger, att bonden däruppe även behöver saluskog, samt att det därför är nödvändigt, att han får behålla den saluskog, som han har kvar. Vi få emellertid snart se, att andra lagutskottet i sitt utlåtande om bolags jordförvärv också kommer att åsidosätta denna nödvändighet.

Så kommer då vidare frågan, huru denna kolonisation skall bli ekonomiskt överkomlig för brukarna själva. Jordägarna hänvisa till att staten skall sätta igång en organisation och lämna ekonomiskt understöd. Nu klagas det ofta över att det är omöjligt, och under debatten om det av det sammansatta utskottet föreslagna skrivelseförslaget, som den föregående talaren omnämnde, ginge en stor del av inläggen ut på ett konstaterande, att det var omöjligt att skapa sådana jordbruk, och därför kunde man lika gärna låta bli. Men nödvändigheten i det nuvarande tidsläget gjorde i alla fall, att man fann sig böra avlåta denna svävande skrivelse, till den kraft och verkan den hava kunde.

Fastän jag icke tror, att det är möjligt att få vare sig lagutskottet eller andra att ge sig in på den saken, vill jag likväl för hundrade gången framhålla, att för att åstadkomma sådana här jordbruk i Norrland och Dalarna och även i det övriga Sverige får man nödvändigtvis, åtminstone i stor utsträckning, börja med den naturliga vägen. 1918 års riksdagsskrivelse hänvisade till att bildandet av de nya jordbrukslägenheterna borde åstadkommas genom hemmansklyvning, då barnen kunde erhålla stöd av sina föräldrar i hemman och så småningom kunde bygga hus och odla mark samt därvid även finge äga stödet av arbetsförtjänst på hemorten. På samma sätt måste det också ske, om man vill skapa nya jordbruk på bolagens och enskilda spekulanter mark. I den motion, som har väckts — förresten icke, såsom den förste talaren sade, av herr Lindhagen ensam utan av flera personer i första och andra kammaren — finnes en liknelse om Lars och Greta. Lars är en småbondes andre son och Greta är den närboende bolagsarrendatorns tredje dotter. Lars och Greta hava beslutat att följäs åt i livet och hava med sina två tomma händer intet annat att tillgripa än att slå sig på jordbruk. Om de bägge vore barn till bönder med odlingslägenheter å marken, vore saken given, men nu finnes icke någon sådan jord. På den närbelägna bolagsmarken ligger däremot en odlingslägenhet, lämpad för detta ändamål. Då är det givet, att den naturliga utvecklingen är, att de få denna odlingslägenhet, försåvitt detta icke lärer till avsevärd skada för bolaget, som ju förresten får sin betalning för marken. På det sättet kunna de, utan att statsverket åsamkas orimliga utgifter och utan att de själva ådraga sig orimliga ekonomiska bördor, så småningom under en längre tid arbeta upp jorden på lediga stunder och nödtorftigt bygga upp husen. Det är ju också ganska karakteristiskt, att de tre s. k. bolagsreservanterna i Norrlandskommittén, Arvid Lindman, Frans Kempe och häradsövding Claeson, visserligen också framhöllo frivillighetens väg, vilket är en naturlig ståndpunkt från bolagens sida, men sade de, det kan nog icke ske, om man fordrar, att jorden skall vara belägen i den by eller socken, där de jordsökande bo. Med andra ord, om jorden behövs i den by eller den socken, där de bo, medgåvo även dessa reservanter, att det kanske behövdes en expropriationslagstiftning.

Detta inlåter sig emellertid andra lagutskottet icke på. Utskottet vill helst komma ifrån saken, såvitt jag förstår, och vill icke befatta sig med förargliga frågor. Utskottet talar endast i allmänhet om att det finns jord, och bara man vinkar, kommer nog jorden!

Nu brukar det ofta inträffa, att när en sådan här jordlagstiftning börjar antaga hotande former och stora jordägare icke längre äro säkra på det nega-

*Om
expropriation
för främjande
av koloni-
sationen.
(Forts.)*

Om
expropriation
för främjande
av koloni-
sationen.
(Forts.)

tiva motståndet hos den ofantligt stora representationen, som de fortfarande hava i riksdagen och särskilt i första kammaren, så börjar man tänka på, att här är det bäst att försöka visa något tillmötesgående. Förebådat dels av herr Eliel Löfgren i ett föredrag och dels i jordkommissionen av herr Wohlin, framträder så Sveriges skogsägareförbund med sitt erbjudande om att man finge köpa jord, som hade specificerats i en inlämnad förteckning.

Nu vill jag till en början anmärka, att den avsåg till större delen odlad jord, nämligen 22,280 hektar inägojord jämte 15,998 hektar ängsmark, vartill kom 44,483 hektar skog. Det blir ju inte ens två hektar skog på varje jordlott! Nu har det visserligen också sagts, att skogsbehovet delvis skulle kunna fyllas genom servitut, men det har man inte någon utredning om. Vid ett sådant erbjudande tarvas väl i alla fall, att man har tillfälle att titta på detsamma och att man har något maktmedel bakom sig för att ställa det hela till rätta. Erbjudandet tyder ju mer på, att det är skogsarbetare man vill ha fram och inte någon självständig jordbruksbefolkning. Sedan finns det något, som inte är specificerat, under en särskild rubrik »Övrig mark», som ingen människa vet, vad det betyder. Det upptar 14,231 hektar, och förmodligen är det impedimenter. Men det anmärkes också, att bolagen i sin ägo måste ha kvar betydande arealer inägojord, och det uppräknas en hel del ändamål, för vilka en sådan behöves. Detta innebär också anspråk, som man måste ha rätt att granska närmare, så att ej obehöriga inskränkningar göras i ändamålet att skapa en självständig jordbrukarbefolkning.

Vad beträffar däremot den fråga, som nu föreligger, eller om den oodlade jorden, så upptagas i erbjudandet 9,637 hektar torvmark och 3,345 hektar fastmark. summa 12,982 hektar, och till detta är lagt 5,130 hektar skogsmark. Det är således inte tal om att tillhandahålla tillräcklig husbehovsskog och i vad mån erbjudandet därutinnan delvis kan suppleras genom servitut, som det sagts, det vet man ingenting närmare om. Sedan finns det en särskild post, som inte är specificerad under någon speciell rubrik utan dold under nakna slutsummor, som upptar sammanlagt 27,269 hektar, men i själva förklaringen till texten föres den under rubrik E, som anges vara oodlad men odlingsbar jord. Då skulle dessa 27,269 hektar vara odlingsbar jord i sin helhet, men så lär knappast vara förhållandet. Denna post är till största delen eller 25,879 hektar belägen i Norrbotten och i övrigt i Västerbotten samt innefattar erbjudandet såsom det synes från ett enda bolag.

I skogsförbundets skrift framhålles att erbjudandet, såvitt avser oodlad jord, är ett stickprov och att nog mera kan stå till buds. Men man förstår i alla fall redan av dessa anbuds beskaffenhet, hur viktigt det är, att bakom dem till stöd för kolonisationen finnes en expropriationslag.

Nå, hur tänker nu skogsägareförbundet, att denna kolonisation skall ordnas? Jo, jag har redan antytt det och skall läsa upp skogsförbundets egen skrivelse, där det heter på följande sätt:

»Vad beträffar odlingsvärd, men ännu icke odlad mark, har sådan hittills icke i större omfattning sålts från industriens fastigheter. Orsaken härtill är den, att spekulanter på sådan jord icke framträtt i nämnvärd utsträckning. Nyodling är ett tungt och krävande arbete, som därjämte drager kapitalutlägg för jordens torrläggande och brytande samt åbyggnaders uppförande. Det lär i allmänhet överstiga de jordsökande kolonisternas prestationsförmåga att av egen kraft genomföra grundandet av ett nytt jordbruk på förut obruten mark.» — Ja, där talas mycket uppriktigt om den verkliga anledningen till, att jordhungern icke är inregistrerad i ämbetsverkens diariéer och inte heller i de övre tiotusendens hjärtan. Men så fortsattes det: »Skall kolonisation å odlingsjord i nämnvärd omfattning kunna komma till stånd, lär det krävas, att en ekonomiskt stark organisation kan planlägga arbetet, handleda kolonisterna

i deras odlings- och byggnadsverksamhet samt ekonomiskt stödja dem över den första tidens svårigheter. En sådan kolonisationsverksamhet hava emellertid skogsägarna icke kunnat bedriva i större omfattning. Dessas uppgift är att idka skogsbruk och virkesförädling, och deras härför avpassade organisation inrymmer icke möjligheter för ett kolonisationsarbete i stort. Ett sådant kräver särskild fackkunskap och särskilda anstalter, som trävaruindustrien i allmänhet icke förfogar över, och det kan därför ifrågasättas, om industriföretagen överhuvud taget äro ett lämpligt utövande organ för kolonisationsverksamhet i större skala.»

*Om
expropriation
för främjande
av kolonisationen.
(Forts.)*

Detta senare har förbundet så rätt i. Det menar sålunda, att arbetet skall staten övertaga, organisationen, låneunderstödet, allting skall staten bestyra, men framför allt får den icke ha till sitt förfogande en expropriationslag såsom ett yttersta medel. Det är ett mycket bra spel, man får in på det sättet. Man bara ger den jord man vill ge och på vad sätt man vill, och man får tillbaka av staten färdigställda skogsarbetarboställen, utan någon utgift för skogsindustrien. Och någon självständig bondeklass är det inte fråga om, ty förbundet framhåller på ett annat ställe, att vad som ligger skogsägarna närmast om hjärtat är att få folk för skogsskötseln. Detta är också naturligt och ett lojalt strävande, och om staten är dum nog att på det sättet hjälpa, utan att själv förse sig med möjligheter till skäligt vederlag, så ha de rättighet att skära pipor i vassen och skratta åt det dumma begreppet staten.

För dem, som haft i uppdrag att på allvar övertänka dessa saker, har det genomgående varit klart, att en fundamentalpunkt i statens kolonisationsverksamhet på bolags och stora jordägares mark måste vara en expropriationslag. Annars kan det icke bli någonting. Norrlandskommitténs majoritet framhöll, att det då blir en helt annan kraft med företaget, Värmlandsundersökningen fordrade det, jordkommitténs majoritet tillstyrkte det, åbokommittén, som dock sysselsatte sig endast med utbrytning av vissa odlade lägenheter, tillitade också expropriation.

I Finland har 1922 antagits en expropriationslag just för detta ändamål. Som jag tillåtit mig framhålla, har chefen för denna kolonisationsverksamhet i höstas vid jordkongressen här för mig uttalat, att man i Finland var mycket glad över denna lag, ty därmed kunde man komma till rimliga uppgörelser, och man torde ytterst sällan behöva använda lagen. Jag blev också särskilt tillfredsställd, då han av egen drift, utan att jag givit honom uppslaget därtill, tillade, att en sådan jordbrukskolonisation måste ske på den av mig antydda naturliga vägen.

Utskottet däremot talar i allmänhet om att här finns nog jord att köpa, och den föregående talaren framhöll också utbudet av gods till salu här och var. Men det gäller ju allenast odlad jord, som icke har något med den här saken att göra. Och till dessa stackare, som äro bundna till händer och fötter i sina stilla vrår, säger utskottet: Lyft bara på vingarna, flyg ut i luften var som helst över hela landet och slå ner på ett stycke jord, som är till salu. Det kallar utskottet och den siste talaren för det enda praktiska! Men om det nu vore så — vilket det inte kan vara, ty det strider mot naturlagarna, människans natur och all erfarenhet — att man kunde få allt frivilligt tillhandahållit på bästa sätt, att storindustrien iklädde sig en filantrops skepnad och på det mest lojala sätt gav allting såsom man vill ha det, vilket ju utskottet förutsätter, att man skulle försöka med, då är det ju ingen fara med en expropriationslag, då kan den ju inte vara till någon skada, men man kan väl då inte heller annat än medge, att det måste haka upp sig här och var i vårt stora land, så att lagen kan vara bra att ha i alla fall.

Vad betyder då detta motstånd mot expropriationslagen? Jo, helt enkelt, att man är rädd, att den skall behöva användas och komma att användas ofta.

*Om
expropriation
för främjande
av koloni-
sationen.
(Forts.)*

och det är det man inte vill. Man har nämligen ont samvete. De enskilda intressena sitta i riksdagen och där bevaka de främst sina angelägenheter och icke det allmänna bästa. Bakom ruvar denna »heliga äganderätt», som går före alla gudomliga bud. Denna ställes dock inför ett synnerligen moderat förslag, som detta är. Revolutionsländerna ha reducerat jord för kolonisation, men här gäller det ju bara att mot betalning kunna påfordra att få tillräckligt med odlingsmark på lämpligt ställe och på behöriga villkor i övrigt.

Här står nu år 1925 den konservativa och liberala majoriteten i lagutskottet emot den konservativa och liberala majoriteten i norrlandskommittén, ty det är dess förslag, som vi nu diskutera.

Det är ganska anmärkningsvärt förresten, att rörande en annan motion, som är väckt om frilösning av arrendejordbruk, vilket också skulle ha stöd av en expropriationslag, har utskottet på sistone, ehuru efter mycken tvekan, föreslagit en anhållan »om övervägande från regeringens sida av åtgärder, som äro ägnade att främja frilösning av arrendejordbruk i större utsträckning än för närvarande är fallet, därvid jämväl bör komma under prövning behovet av en särskild lagstiftning rörande frilösning av arrendejordbruk».

Bakom detta skymtar ju också möjligheten av en expropriationslagstiftning. Detta har till och med satts ut i klämman, ehuru väl i motiven sjunges även här den stora frivillighetens lov och pris. Det är ju ganska egendomligt, att man här skulle behöva sätta ut något sådant, då skogsbolagens erbjudande till största delen avser just redan odlad jord. Men det förhåller sig väl så, att dessa bolagsarrendatorer och de enskilda spekulanternas arrendatorer äro till i verkligheten, de finnas för närvarande och kunna obehagligt påverkas i valrörelser och därför måste man till sist giva dem åtminstone ett litet sken. Men i förevarande fall gäller det småfolk, som ännu icke fått något jordbruk. De äro okända storheter, quantités négligeables, storheter, som man kan negligera, och därför blir det blankt avslag.

Det skall bli ganska intressant att se, hur en ny sådan där »utredning», som till på köpet skall bli »förutsättningslös», bakom vilket uttryck döljer sig så många oklara benägenheter, kommer att ta sig ut. Jag hörde från en person nyligen i kammaren, att han hade hört av en tjänsteman i jordbruksdepartementet, att man tänkte annonsera efter jord överallt och se var man kunde få sådan. Det var väl kanske ett dåligt skämt, jag vill hoppas det. Så skall det naturligtvis inte alls gå till utan alldeles som i Norrland å kronans egna domäner, där man söker upp de platser, som ligga bäst, och där det finns folk, som bo i närheten och vilja ha jord att odla upp. Sedan jorden och odlaren funnits och förutsättningarna klarlagts, kan man ju vända sig till vederbörande bolag och fresta dess filantropi, ehuru detta är en ganska orimlig hänvändelse. Efter en tids experimenterande visar sig väl det oundvikliga resultatet. Erbjudandet kanske ibland blir av samma slag, som ett bolags ägostyckning, om vilken herr Tjällgren berättade i lagutskottet. Det befanns att »husbehovsskogen» låg till hälften på en myr och till andra hälften på ett kallt berg, och dessutom var belägen sju kilometer från inägojorden. Enligt vad han hört och trodde vara säkert hade, trots kommunalnämndens avstyrkande, denna ägostyckning godkänts av höga vederbörande, vilket dock ännu inte är fullt bekräftat. Men redan det, att det kan upprättas en sådan ägostyckning, visar, att man inte alls kan lita så mycket på lagarna. Det är deras handhavare och dessas sinne lag vid lagarnas tillämpning, som blir det avgörande. Finnes icke sinnelaget att handha lagen efter andan, så blir lagen, hur vacker och välskrivnen den än är, endast en lag på papperet.

Som sagt, här skall nu röstas emellan å ena sidan norrlandskommitténs majoritets förslag, omfattat av fyra patriarkaliskt konservativa och fyra liberala, samt å andra sidan dess bolagsreservanterns förslag, numera representerat

av lagutskottets konservativa och liberala majoritet. Det är ganska intressant att följa samhällets metamorfoser och det visar sig också, att den allmänna rösträtten icke varit tillräcklig för att ge oss den kraft i handlingen, som vi hoppats.

Emellertid, herr talman, med vad jag nu anfört ber jag att få yrka bifall till reservationen, och då denna fråga, liksom även frågan om att bereda tomtmark för skapande av hemmen, som äro grundvalen för staten, vilken fråga förekommer i utlåtandet nr 26, hör till dessa fundamentala ärenden, vari omröstningen förtjänar att bli antecknad i protokollet, har jag skaffat mig en sådan där besvärlig petitionslista, herr talman, som jag nu ber att få överräcka.

*Om
expropriation
för främjande
av koloni-
sationen.*

(Forts.)

Herr Gabrielsson: Herr greve och talman! När denna fråga förut behandlades i riksdagen, uttryckte jag samma uppfattning, som jag har nu, nämligen att om man vill skapa jord åt de jordlösa, tror jag inte man behöver tillgripa den åtgärd, som herr Lindhagen föreslagit. Det är nämligen så, att det finns mera jord till avsalu än det finns köpare, och priserna äro inte alls avskräckande, utan äro tvärtom sådana, att de inte alls betala vad odlingen kostat, det vill säga, om man köper odlad jord. Och köper man bebyggda jordbruk, uppgå priserna inte tillnärmelsevis till kostnaderna för uppförande av åbyggnader.

Det är nog så, att herr Lindhagen lever kvar i tiden omkring 1906, norrlands-kommitténs tid, och dömer därefter. Men om herr Lindhagen skulle vilja göra en resa nu, till exempel i Västerbotten, skulle han finna ett alldeles omvänt förhållande. Jag var i tillfälle att förra riksdagen lämna några uppgifter om försäljningar, som pågått föregående år, och kan nu konstatera, att under förra året cirka 100 hemman övergått från bolag till enskilda. Här är inte alls tal om några höga priser, utan priserna äro sådana, att de kanske skulle bli tre-å fyrdubbla, om man skulle börja från början och uppföra åbyggnader. Jag var själv ute i somras och reste och besiktigade 30—40 lägenheter, som sålts, och jag får verkligen säga, att det inte bara var belåtenhet hos arrendatorerna, som fått köpa, utan belåtenheten var även stor hos den, som var i tillfälle att konstatera, vilka priser man betalat. Det gällde hemman på 40—50 hektar, varav 5—10 hektar odlad jord och resten skog, och priserna voro i medeltal på de ställen, där jag var, 3,600 kronor med fullständig åbyggnader. Om det var något fall, där byggnadsskyldigheten var eftersatt, så var bolaget mycket mån om att fullgöra den, och vi föreslogo då, att priset skulle sättas ner till ett belopp, som ansågs lämpligt med hänsyn till nödvändigheten att fullständiga åbyggnaderna.

Om man nu skulle tillgripa den åtgärd, som herr Lindhagen föreslagit, så måste ju — såvida man inte tänker ta jorden för ingenting, som herr Fabian Månsson anser, att man skall göra, därför att ägarna ha »stulit» sin jord — jorden ovillkorligen bli dyrare, och jag tror inte man därmed hjälper dem, som vilja ha jord, utan jag tror, att man på frivillighetens väg kommer betydligt längre. Jag tror också, att om herr Lindhagen lade om sin jordpolitik och försökte inom riksdagen verka för anslag till byggande av vägar, dikning, odling och större hjälp till uppförande av åbyggnader m. m., så skulle han därigenom göra mycket mera nytta. Om han under en lång tid har sysslat med jordfrågan närmast ur lagstiftningens synpunkt, så har jag under 20 år sysslat med den i praktiska livet. Jag har sett, att det på många håll inte räcker med lagparagrafer, utan det gäller att ordna så, att det ställer sig ekonomiskt härligt, och det kan man genom att försöka lämna det understöd, som staten har råd att ge. Jag tror, att herr Lindhagens Lars och Greta skulle vara mest hjälpta med, om herr Lindhagen försökte hjälpa oss till att få största möjliga

Om
expropriation
för främjande
av koloni-
sationen.
(Forts.)

anslag av staten för de ändamål, som jag här nämnt, och det skulle också ge bästa resultatet.

Herr Lindhagen nämnde också förhållandena i Finland och den finska expropriationslagen. Jag har också varit i tillfälle att resonera med kolonisationsdirektören där, men det är dock en himmelsvid skillnad mellan jordförhållandena i Finland och Sverige. Jag tror inte alls, att det är nödvändigt för oss att tillgripa sådana åtgärder, som de gjort där. Det är min uppfattning och jag tror, att man icke skall ge sig in på sådana experiment som att börja expropriera jord, när det finns tillräckligt ändå att få på frivillighetens väg. Det är därför, herr greve och talman, som jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr **Lindhagen**: Den siste talaren talade om ett helt annat ämne än det, som nu föreligger. Han rullade upp hur lätt det är att få köpa arrendegårdar, men jag vill fästa hans uppmärksamhet på, att detta är det inte tal om nu. Jag vill vidare erinra, att lagutskottet, trots dess oavlåtliga tal om frivillighetens väg, i sin kläm till det betänkande, som just avsåg arrendegårdar, och i motsats till det nu förevarande givit en viss antydning om, att man kanske kunde behöva en expropriationslagstiftning också. Här är det emellertid frågan om att bilda nya jordbruk på oodlad mark. Bolagen säga själva i sin inlaga, att de i högst obetydlig grad kunnat uppta den saken och de rekommendera staten att sätta i gång denna verksamhet. Inte lära väl Lars och Greta komma åt bolagens myrar i närheten av sitt hem, om man motionerar om stora vägar uppåt lappmarkerna och ödebygderna där. Det är verkligen ett försök att dunsta bort saken från dess verkliga sammanhang. Det behövs många saker för ett sådant här ändamål, och man vinner inte jord och tillräckligt med jord på lämpliga villkor från dem, som äga den, genom att bygga landsvägar, utan man behöver också andra medel därtill. Där se vi således, på vilken svag ståndpunkt man befinner sig, när man inte kan bemöta motionens yrkande annat än genom att tala om andra saker och dessutom tala om landsvägar. Jag tackar den siste talaren för den utomordentliga hjälp han givit mig genom erkännande av den ohjälpliga svagheten i hans motstånd.

Herr **Petrén, Bror**: Jag har begärt ordet för att ställa under något skarpare belysning ett förut under debatten berört förhållande, som efter min mening är bestämmande för denna frågas bedömande. Det är nämligen så, att den av samme motionär väckta motion, som efter behandling inom sammansatta andra lag- och jordbruksutskottet för inemot en månads tid sedan avgjordes av kamrarna, upp- tog två sinsemellan åtskilda yrkanden. Den gällde nämligen dels kolonisationsfrågans inriktande på rikets kolonisation genom en av staten ledd nybyggesverksamhet, och det var den delen av motionen, som besvarades i kläm- men till det sammansatta utskottets utlåtande. Men det fanns även ett annat yrkande i samma motion, och det glömmes herr Lindhagen nu bort. Detta gick ut på, att riksdagen för ändamålet skulle för egen del besluta eller hos Konungen begära en lagstiftning i huvudsaklig anslutning till grunderna för jordkommissionens förslag till lag om statsåtgärder för bildande av nya jord- bruk. Och vad är då kärnan i den lagstiftning, vars genomförande herr Lind- hagen sålunda i den förut behandlade motionen påkallade? Jo, det är just en och samma sak som nu föreliggande motion gäller, nämligen expropriationslag- stiftning för beredande av mark till nya jordbruks bildande. Det i den förut behandlade motionen förekommande yrkandet om expropriationslagstiftning, var inställt i sitt rätta sammanhang, nämligen som ett verktyg för det ända- mål, det avsåge att främja. Men vid sidan om den motionen väckte så herr Lindhagen och medmotionärer även denna andra motion, som enbart gällde lag- stiftning om expropriation för beredande av mark till nya jordbruk. Huruden var

då ställningen i det sammansatta utskottet beträffande de båda yrkandena i den där behandlade motionen? Jo, den var sådan, att man efter flera dagars debatt fann, att man kunde å alla händer enas om den kläm, som blev utskottets och vid vars tillkomst jag medverkade i likhet med herr Lindhagen. Den klämmen innebar emellertid enbart ett uttalande om utredning i fråga om utsträckt kolonisation inom riket genom statliga åtgärder, medan åter det andra ledet i motionen rörande expropriationslagstiftningen besvarades endast genom att i motiveringen skrevs, att den i betänkandet påkallade utredningen skulle vara »förutsättningslös». Denna lösning tillkom, sedan man fått fullt klart för sig, att utskottet skulle ohjälpligt komma att klyvas i två hälfter, så fort man skulle yttrat sig om expropriationsledet i motionen.

Under sådana förhållanden menar jag, att det är fullkomligt orimligt att tre veckor efter det man fattat nyss omtalade beslut, från herr Lindhagens sida nu förutsätta, att, sedan man sålunda utan meningsskiljaktighet beslutat begära en förutsättningslös utredning om vilka åtgärder, som erfordrades för en utsträckt kolonisation inom riket, man skulle vid sidan därav nu efteråt begära för detta samma ändamål en expropriationslagstiftning. Jag menar, att dessa två ståndpunkter från riksdagens sida, om man så handlade, icke skulle hänga väl tillsammans, och det skall bli av intresse att se vid den kommande omröstningen, hur många som kunnat följa den tankegång, som herr Lindhagen härvid gjort sig till tolk för.

Jag yrkar, herr talman, bifall till utskottets hemställan.

Herr Gabrielsson: Herr greve och talman! Jag hoppas, att herr Lindhagen förstod mig. Jag menade, att om man för samma pris kan köpa bebyggda lägenheter, så tar man dem, innan man beger sig ut i obygderna. Sedan sade jag, att om man vill befördra kolonisationen, skall man inte göra det bara på lagstiftningens väg, utan man kan ordna det praktiskt, så att folket kan existera på sitt jordbruk. Man kan inte sätta människor i obygderna, utan att ge dem statsunderstöd, och den första frågan är då, om vi ha råd därtill. Jag vet mycket väl, att det finns stora odlade vidder, inte bara i de län jag representerar, utan även i övriga delar av landet, men frågan är, om man har råd att ge kolonisterna sådana understöd, att de kunna existera, i tider som de nuvarande. Man får komma ihåg, att man måste räkna med de nu rådande arbetspriserna. Med 1906 års arbetspriser kan det hända, att det skulle löna sig för folk att i större grad ge sig till att odla i obygderna, men nu behövs det i varje fall stora understöd därtill och inte bara lagstiftning, herr Lindhagen!

Greve Spens: Herr greve och talman! Då denna fråga är av stor principiell innebörd, skall jag be att få yttra några ord.

Herr Lindhagen sade, att bildandet av nya jordbruk är en svensk angelägenhet sedan urminnes tid. Ja, detta är en mycket viktig angelägenhet, men det är farligt att alltför mycket forcera kolonisationen. Man riskerar då lätt, att nödig tillsyn och aktsamhet ej iakttages om att jordbruket å kolonaten blir bärigt och att lämpliga personer antagas till kolonister. Alla äro nämligen icke lämpliga att sköta jordbruk. Den största frågan för närvarande för vårt svenska jordbruk är, att det skall bli fullt bärigt.

Herr Lindhagen sade vidare, att bakom utskottets utlåtande ligger angelägenheten att värna om den »heliga äganderätten». I anledning därav vill jag säga, att vårt folk är ett gammalt fritt odalfolk, där odal mannen alltid suttit på egen grund, där jordäganderätten således har djupa rötter och representerar ett högt samhällsvärde. Hela vår nationalkaraktär har fått intryck därav. Man

Om
expropriation
för främjande
av koloni-
sationen.
(Forts.)

får därför icke utan fullständigt nödtvång tillgripa expropriation eller någon annan inskränkning i äganderätten, och något sådant nödtvång föreligger icke här.

Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Herr Lindhagen: Gentemot herr Petréns vill jag anmärka, att dessa olika motioner äro väckta och av utskottet behandlade som särskilda frågor, utan att utskottet sagt, att den ena frågan förfaller på grund av den andra. Det är så mycket mindre anledning att hoppa över expropriationskravet, som utskottet självt i sitt utlåtande, trots åberopandet av denna obeskrivliga förutsättningslöshet, i motiveringen på icke mindre än två ställen tager avstånd från expropriationen, i det utskottet säger, att endast om frågan icke kan lösas på frivillighetens väg, vilket skall utredas på något outrannsakligt sätt, kan man tänka på en expropriation. Herr Petréns hänvisar helt enkelt till det föregående utlåtandet och dess »förutsättningslöshet». Den som anser, att saken redan är klappad och klar, och alla utredningar och erfarenheter ådagalägga, att man måste hava en sådan här lagstiftning till stöd för det hela, den kan väl inte utan anmärkning godkänna ett utskottsbetänkande, som uttryckligen i motiveringens början och även i dess slut i förtäckta ordalag uttrycker en alldeles motsatt mening.

Vad herr Gabrielssons yttrande angår, glömde jag förra gången att svara på en sak. Han talade om förhållandena i Finland, som äro så »himmelsvitt olika» våra. Tänk, sådana påståenden på rak arm! Vad är det som är himmelsvitt olika i Finland, när det gäller att uppodla nya lägenheter? Även där, herr talman, ligger väl den oodlade jorden oodlad och behöver tagas i besittning, och solen skiner, och det regnar över den precis på samma sätt som i Sverige, och folket har samma svårigheter att uppodla jorden där som i Sverige. Var ligger då denna himmelsvida olikhet? Jo, den ligger däri, att herrarna i Sverige äro så oerhört konservativa och herremakten har ett så ofantligt övertag i denna kammare, att det därför icke går att genomföra några sådana åtgärder som i Finland. Därvidlag föreligger en skillnad, som jag kan kalla himmelsvid, och så till vida kan jag instämma med herr Gabrielsson!

Så föll herr Gabrielsson tillbaka på att man icke kan tillmötesgå dessa önskemål, därför att det blir så dyrt. Ja, den historien har jag hört förut, och med herr Gabrielssons recept enligt detta betänkande blir det också för dyrt. ty man rekommenderar icke alls, att de nya jordbrukarna skola odla jorden i den trakt, där de bo, utan var som helst annorstädes, där den frivilligt erbjudes. Men om då den frivilligt erbjudna jorden ligger i en annan socken eller i ett annat län, blir det omöjligt för dem att begagna sig av erbjudandet, ty den familj, som skall bryta jorden, har inte råd till det och kan inte uppehålla sig där under den tid, som går åt för att sätta jordbruket i gång. Det tycker jag också är en alldeles självklar sak.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjorde herr talmannen jämlikt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i den under behandling varande punkten hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr Linder m. fl. beträffande denna punkt afgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr Lindhagen begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given värsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad andra lagutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 25 punkten A, röstar

Ja;

Om
expropriation
för främjande
av kolo-
nisationen.
(Forts.)

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Linder m. fl. beträffande denna punkt avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen efter förnyad uppläsning anslagits, verkställdes omröstningen, enligt av herr *Lindhagen* jämte 19 av kammarens övriga ledamöter före voteringspropositionens godkännande framställd begäran, medelst namnupprop; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 65;

Nej — 24.

Vid omröstningen röstades

ja av herrar Stendahl, von Sydow, Magnuson, greve Lagerbjelke, herrar Reuterskiöld, Carl Gustaf Ekman, Hjalmar Hammarskjöld, Julin, Borell, Fehr, von Stockenström, John Karlsson, Westman, Carl Gustaf Hammarskjöld, Karl Emil Andersson, David Bergström, Oscar Ericson, greve Spens, herrar Abrahamsson, Karl Johan Ekman, Rooth, Elisson, Johan Bernhard Johansson, Per Gustafsson, Martin Svensson, Petrus Nilsson, Erik Anderson, Rune, Bodin, Boberg, greve Wachtmeister, herrar Bror Petré, Dahl, Clemedtson, Alexander Nilsson, Elof Andersson, Nils Anton Nilsson, Wohlin, Pålsson, Jönsson, fröken Hesselgren, herrar Karl Andreas Andersson, Isak Svensson, Albin Andersson, Pettersson, Johan Johansson, Edward Larson, Ernst Svenson, Vrang, Lundell, von Koch, Lindgren, Vindahl, Lyberg, Schedin, Pers, Per Andersson, Jonas Andersson, Carl August Carlsson, Enhörning, Frändén, Österström, Almkvist, Jonsson och Gabrielsson; samt

nej av herrar Klefbeck, Lindley, Berge, Wahlmark, Åkerman, Bärge, Oscar Olsson, Albert Bergström, Larsén, Östergren, Linder, Carl Johansson, Gustav Hansson, Sandegård, Franzén, Åkerberg, Alfred Petré, Dalberg, Åström, Carl Eriksson, Waller, Lindhagen, Winberg och Asplund.

Herrar Gustaf Nilsson, Jacob Larsson, Antonsson, Lindblad, Hallin, Sigfrid Hansson, Björnsson, Tengdahl, Ingeström, Bergman, Tjällgren, Luterkort och Rosén förklarade sig avstå från att rösta.

Punkten B.

Såsom förut angivits, hade i motionerna I: 163 och II: 168 hemställts, att riksdagen ville hos regeringen anhålla, att jordundersökningens och jordkommissionens framställningar om en expropriationslag även för mellersta och södra delarna av riket, såsom yttersta stöd för strävandet att därstädes å bolags, enskilda spekulanters och större enskilda jordägares mark bilda nya jordbruk, måtte upptagas till behandling och föranleda en proposition till riksdagen.

Utskottet hade i den nu ifrågavarande punkten på återopade grunder hemställt, att motionerna I: 163 och II: 168 icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Vid förevarande punkt hade reservation anmälts av herrar *Linder*, *Lindhagen*, *Åkerberg*, *Hagman*, *Hage*, *Svensson* i Skönsberg och *Pettersson* i Hällbacken, vilka hemställt, att riksdagen måtte anhålla, att Kungl. Maj:t, med beaktande

Om
expropriation
för främjande
av koloni-
sationen.
(Forts.)

av jordundersökningens och jordkommissionens förslag i ämnet, ville till stöd för bildande av nya jordbruk (kolonisation) å bolags, enskilda spekulanter och större enskilda jordägares mark i mellersta och södra delarna av riket överbäga förslag till en lag om expropriation.

Herr **Lindhagen**: Herr talman! Här föreligger samma yrkande beträffande södra och mellersta Sverige. Jag finner även detta av förhållandena synnerligen påkallat, varför jag yrkar bifall till motionerna.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr talmannen, att i avseende på den nu föredragna punkten annat yrkande ej förekommit, än att det förslag skulle antagas, som innefattades i den vid punkten avgivna reservationen.

Sedermera gjordes propositioner, först på bifall till vad utskottet i förevarande punkt hemställt samt vidare enligt berörda yrkande; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med överbägende ja besvarad.

Om till-
handahållande
av tomtmark
för nya
bostäder m. m.

Föredrogs änyo andra lagutskottets utlåtande nr 26, i anledning av väckta motioner angående lagstiftning om tillhandahållande av tomtmark för nya bostäder m. m.

Andra lagutskottet hade till behandling i ett sammanhang förehaft till lagutskott hänvisade motionerna nr 165 i första kammaren av herr *Lindhagen*, med instämmande beträffande yrkandena i motionen av herrar *Luterkort*, *Wales*, *Alexis Björkman*, *Ström* och *Carl E. Eriksson*, samt nr 170 i andra kammaren av herr *Pettersson* i Hällbacken m. fl.

I motionerna hade hemställts, att riksdagen ville i anslutning till jordundersökningens och jordkommissionens förslag hos regeringen begära överbägende och förslag rörande:

1:o) en lagstiftning om tillhandahållande av tomtmark för nya bostäder; och

2:o) en expropriationslagstiftning såsom stöd för uppgörelser om anskaffande av erforderlig tomtmark för nya bostäder, i den mån detta skäligen kunde äga rum från bolags, enskilda spekulanter och större enskilda jordägares fastigheter.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet av angivna orsaker hemställt, att förevarande motioner icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Reservation hade avgivits av herrar *Linder*, *Lindhagen*, *Åkerberg*, *Hage*, *Svensson* i Skönsberg, *Olovson* i Västerås och *Pettersson* i Hällbacken, vilka hemställt, att riksdagen måtte anhålla, att Kungl. Maj:t, med beaktande av jordundersökningens och jordkommissionens förslag, ville överbäga förslag rörande en expropriationslagstiftning såsom stöd för uppgörelser om anskaffande av erforderlig tomtmark för nya bostäder, i den mån detta skäligen kunde äga rum från bolags, enskilda spekulanter och större enskilda jordägares fastigheter.

Herr **Lindhagen**: Även här föreligger ett ofantligt viktigt spörsmål för folket ute i landet på en mängd ställen, och det har också uppmärksamrats av de jordkommissioner, som haft hithörande frågor under överbägende. Norrlandskommittén konstaterade, att möjligheten att få tomtmark till egna hem

var synnerligen begränsad på en mängd ställen, där stora bolag eller stora godsägare behärskade trakten. Ungefär samma resultat har jordkommissionen kommit till i sitt betänkande och därför också föreslagit, att staten skulle intressera sig för att skaffa tomtmark åt bostadssökande på sådana orter, där det eljest ej låter sig göra. I utskottet var det en ledamot, som berättade, att det på hans ort finnes ett bolag, som har ett stort område och som icke på några villkor upplåter tomtmark annat än med dålig besittningsrätt, och när nu ensittarlagen kommit till och möjliggjort inlösnung av tomt, när man har eget hus på den, så upplåter bolaget icke alls. Jag vet nu icke, om svenska folkets representanter intressera sig för dessa människor och vad ni tänker göra för dem. Jag har icke fått det ringaste intryck av att det verkligen finnes något sinnelag för ett handlande till dessas förmån bakom majoriteternas åtgöranden.

Om tillhandahållande av tomtmark för nya bostäder m. m.
(Forts.)

Vi komma snart, kanske redan i morgon, att på kammarens bord få den s. k. ensittarlagen, och den framställning, som vid detta tillfälle debatteras, är egentligen ett komplement till ensittarlagen. Ty vad lär oss ensittarlagen? Jo, den lär oss, att hundratusentals personer i landet för att få en bostad ha nödgats anlita en mycket dålig besittningsrätt, därför att de icke kunnat förvärva tomt med äganderätt. Nu ha slutligen statsmakterna gått dem till mötes genom att medgiva en expropriationslag, varigenom de skulle kunna förvärva själva tomt. Där har man nu i alla fall medgivit en expropriation. Varför hänvisar man icke även här till den där frivilligheten, som skall uträta så mycket? Även här kan man som sagt med lika stort eller lika litet fog som i de andra fallen kräva frivilligheten såsom det viktigaste.

Nu lämnar man däremot framtiden fullkomligt hjälplös för de bostadssökande. Framdeles lika väl som i det förflutna måste det förekomma en mängd sådana tillfällen, då de icke kunna få förvärva någon tomt. Det medgives allmänt och berättas även från orterna, att det efter ensittarlagens tillkomst visat sig mycket svårare att ens få en sådan dålig nyttjanderätt, som man fick förr i världen. Jordkommissionen har haft skyldighet att fästa statsmakternas uppmärksamhet på detta förhållande. Vill man nu icke hjälpa de bostadssökande, så ha vi i alla fall gjort vår plikt.

Utskottet lägger särskild vikt vid att man genom att minska kostnaderna för relaxation av inteckningar skulle få flera tillfällen att på stora domäner förvärva tomter, och detta skulle också i själva verket hava en viss betydelse. Men ännu bättre är det ju, om man genom en expropriationslag kan få tomten utbruten på sådant sätt, att det icke behöves någon relaxation. Vid en expropriation blir tomt fri från inteckningar, och köpeskillingen ställes till in-teckningshavarnas förfogande. Jordkommissionen har också föreslagit, att även när frivilliga uppgörelser träffas, ett formellt expropriationsförfarande skall kunna anordnas, för att man skall vinna denna befrielse.

Men vad hjälper detta för övrigt i de fall, när man icke vill upplåta tomt, och det är konstaterat genom enquêterna och på annat sätt, att man mångstades icke på några villkor vill. Men vi, som sitta här och ha vårt på det torra, intressera oss inte för denna kamp för livet. Annat var det den tiden, då de liberala idéerna levde som något självständigt och som något som sprang ur vårt eget bröst och som krävde, att vi skulle ha medlidande även med andra och icke blott med oss själva. Då fick man ganska mycket medhåll för sådana förslag, men nu äro de alldeles omöjliga att genomföra.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till reservationen såsom innefattande en rättvis och ur mänsklig synpunkt ofrånkomlig sak.

Greve Spens: Herr greve och talman! Herr Lindhagen liksom hans medreservanter utgår därifrån, att jord för ifrågavarande ändamål ej skulle kunna

Om tillhandahållande av tomtmark för nya bostäder m. m.

(Forts.)

erhållas på frivillig väg, åtminstone på många håll. Även om jordägarna förut visat obenägenhet att sälja tomtmark för bostäder, så torde detta förhållande numera hava upphört. Det kan väl hända, att det icke alltid går för sig att få köpa just den tomt, som man önskar, men man får väl i så fall nöja sig med någon annan lämplig tomt. En återhållande kraft kan ju fortfarande ligga i svårigheten att lämna tomterna gravationsfria. Motionärerna ha för sin del ansett, att jordägaren ensam skall bestrida alla kostnader för inteckningarnas dödande. Men så är ju icke stadgat för närvarande, och ett sådant stadgande skulle, om det funnes, kanske göra jordägarna mera obenägna att sälja. Emellertid torde till nästa år vara att förvänta en kungl. proposition med förslag om att förenkla och förbilliga dödandet av inteckningar, vilket bör kunna göra jordägarna mera villiga än förut att sälja sina tomter. Något behov av lagstiftning i detta hänseende finnes därför icke och allra minst av att införa en expropriationslag, vilket ju bör vara en undantagsåtgärd, såsom också framhölls vid överläggningen i det näst föregående ärendet.

De nu föreliggande motionerna gå visserligen längre än förra årets motioner, i det att de avse jämväl åvägabringande av en lagstiftning till reglerande av en ny form av statsverksamhet för att åt mindre bemedlade dels tillhandahålla tomter med tomträtt och dels bereda dem ekonomiskt understöd för tomternas bebyggande. Några närmare riktlinjer för denna verksamhets planläggning ha emellertid ej i motionerna angivits. Att vid sådant förhållande riksdagen nu skulle hos Kungl. Maj:t begära lagstiftning för reglerande av en sådan ny form av statsverksamhet torde ej skäl föreligga till, helst som den egnahemsverksamhet, som nu bedrivs, i stor utsträckning möjliggjort och fortfarande möjliggör för mindre bemedlade att förvärva lägenheter och därå uppföra bostäder.

Jag hemställer, herr talman, om bifall till utskottets betänkande.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter i enlighet med de därunder framkomna yrkandena gjordes propositioner, först på bifall till vad utskottet i det under behandling varande utlåtandet hemställt samt vidare på bifall till den vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

Om ändring i den s. k. ensittarlagen.

Föredrogs ånyo andra lagutskottets utlåtande nr 27, i anledning av väckt motion om viss ändring i lagen om rätt i vissa fall för nyttjanderättshavare att inlösa under nyttjanderätt upplåtet område.

Uti en inom andra kammaren väckt, till lagutskott hänvisad motion, nr 55, vilken behandlats av andra lagutskottet, hade herr *Johansson* i Edsbyn hemställt, att riksdagen måtte besluta sådan ändring i lagen den 26 mars 1920 om rätt i vissa fall för nyttjanderättshavare att inlösa under nyttjanderätt upplåtet område (den s. k. ensittarlagen), att däri även inbegrepes nyttjanderättshavare, som hade det för sig upplåtna området bebyggt med nöjaktiga byggnader, avsedda för överläggningar eller föredrag i allmänna frågor eller åsyftande religiös uppbyggelse, folkbildning, nykterhetens främjande eller annat därmed jämförligt ideellt ändamål av synnerlig vikt, ävensom att vederbörande utskott måtte utarbета de härför behövliga tilläggen och ändringarna i lagtexten.

Utskottet hade i det nu föredragna utlåtandet på anförda skäl hemställt, att riksdagen i anledning av förevarande motion måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville låta verkställa utredning, huruvida komplette-

rande bestämmelser erfordrades i syfte att den, som å annan tillhörig mark ägde byggnad för överläggningar eller föredrag i allmänna frågor eller åsyftande religiös uppbyggelse, folkbildning, nykterhetens främjande eller annat, därmed jämförligt ideellt ändamål av synnerlig vikt, skulle äga genom tvångsinlösen förvärva marken, ävensom för riksdagen framlägga det förslag, vartill nämnda utredning kunde föranleda.

Om ändring
i den s. k.
ensättningslagen.
(Forts.)

Reservation hade anmälts av greve *Spens*, som ansett, att utskottet bort hemställa, att förevarande motion icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Greve **Spens**: Herr greve och talman! Jag har anmält reservation emot utskottets förslag och anhåller nu att få yrka avslag å såväl utskottets utlåtande som den väckta motionen.

Den föreliggande motionen är mycket klen motiverad. Av själva motionen framgår nämligen ej med bestämdhet, att fall numera förekomma, då folkets hus eller andra samlingshus ligga på ofri grund. Motionären säger endast i motionen, att det »lär förekomma» sådana fall. Inom utskottet var, såvitt jag minns, endast *ett* sådant fall känt. Det var i Dalarna. Huset ligger där på mark, som undantagits vid ett skifte för alla deltagarnas gemensamma behov, och någon anledning, att huset skulle behöva flyttas, synes ej föreligga. Utskottet har emellertid inhämtat, att »det torde förekomma ej så få fall där samlingshus ligga på ofri grund». Huruvida dessa fall äro så många, att de icke kunna betraktas såsom undantagsfall, har icke kunnat utrönas. Än mindre har det visats och, såvitt jag hört, ej ens uppgivits, att ägare av mark, där sådant hus är beläget, skulle hava vidtagit åtgärder för att få bort huset eller hotat därmed. Ej heller torde jordägaren hava vägrat inlösen av marken, där huset var beläget. Numera finns i allmänhet hos jordägarna ej någon obenägenhet att för skäligt pris avyttra tomterna. Något verkligt behov av lagstiftning i ifrågavarande fall torde därför icke föreligga.

Sådant markförvärv, som här ifrågasatts, torde höra till expropriationslagen, och de, som voro här i riksdagen, då den gällande expropriationslagen antogs år 1917, minnas nog, vilken stor strid det då stod om rätten att expropriera mark för uppförande av *nya* samlingshus. Nu är det fråga om att expropriera mark, varå samlingshus redan äro uppförda, och det är fara värt, att den strid, som förut stod, då expropriationslagen antogs, ånyo skulle uppkomma. Jag anser icke, att det finnes skäl att i anledning av den motion, som nu föreligger, avlåta en riksdagsskrivelse, som möjligen kunde få en sådan förnyad strid till följd, och jag yrkar därför, herr talman, avslag på såväl utskottets hemställan som motionen.

Herr **Petrén, Bror**: Reservanten till utskottsbetänkandet, greve *Spens*, bestrider, att det förekommer hus å ofri grund, tillhörande organisationer av nu ifrågavarande slag, och på detta förhållande bygger så reservanten sitt resonemang om avvisande av motionen. Emellertid vill jag för min del upplysa om, att jag under loppet av flera år här vid riksdagen mottagit förfrågningar om huru man skulle kunna hjälpa vederbörande organisationer till äganderätt till deras å ofri grund liggande hus, men jag har efter delfående av förhållandena i de särskilda fallen städse stått utan att kunna finna någon utväg för vederbörande.

Det, som föranlett mig att gå med på en skrivelse i frågan, är emellertid, att, sedan jag hört i utskottet, vilka erfarenheter rörande hithörande fall man där hade, jag vände mig till några av de organisationer, som bäst kunde lämna

*Om ändring
i den s. k.
ensittarlagen.
(Forts.)*

besked i frågan, nämligen Svenska missionsförbundet och förvaltaren av godtemplarordens lånefond för ordenshus. De uppgifter, som därifrån erhöles, gävo belägg för att en närmare undersökning rörande de i motionen berörda fallen borde göras. Man har inom godtemplarorden för några år tillbaka gjort en fullständig utredning om alla denna organisations ordenshus, därvid upplysning ock vunnits om i vad mån de ligga på ofri grund. Materialet är emellertid å denna punkt ej för närvarande genomarbetat. Från Svenska missionsförbundet har svar också lämnats, att framställningar där gjorts titt och tätt om dylika å ofri grund liggande hus, rörande vilka framställningar av missionsförbundet tillfrågade jurister vanligen svarat, att det icke med nuvarande lagstiftning funnes någon utväg att hjälpa dem.

Det är ju äldre tiders förhållanden det i dessa fall gäller, och jag tror icke, att fallen numera äro så värst många, men jag kan icke finna någon anledning att icke med anledning av motionen söka komma till en närmare uppfattning om behovet av kompletterande bestämmelser för frågan, då principiella betänkligheter, efter mitt sätt att se, svårligen kunna anföras mot saken.

Nu finnes härtill en alldeles särskild anledning att icke avvisa detta krav om undersökning av frågan, och det är att just i dessa dagar kommer det att sändas ut promemorior från justitiedepartementet för att få besvarade vissa spörsmål syftande till att såmedelst få underlag för bedömandet av till nästa års riksdag tillämnade förslag om ändringar i expropriationslagen. Det synes mig då praktiskt att samtidigt söka komma till klarhet i det av motionen berörda spörsmålet, i all synnerhet som det kan ske på ett mycket enkelt sätt, genom hänvändelse till de olika huvudorganisationerna på hithörande områden.

Jag ber alltså, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Ekman, Carl Gustaf: I anledning av att greve Spens undrade, huruvida det förekommit fall av denna art i större omfattning, ber jag att — när jag haft att göra med en organisation, som här icke blivit nämnd, således varken missionsförbundet eller godtemplarorden, men en organisation, som äger en hel del sådana här församlingshus — få meddela, att jag personligen känner ett femtontal fall, där i fråga om församlingshus av denna art, som stått på ofri grund, försök gjorts att träffa uppgörelse, men att i flertalet fall det icke lyckats att få en sådan till stånd. Och jag minnes särskilt ett fall i fjol, där endast på grund av särskilt ingripande från en utomstående person ett sådant hus undgick ödet att bli bortfört från den plats, där det stått under många år. Jag tror sålunda, att det finnes sådana fall i tillräckligt stor utsträckning för att motivera den undersökning, som begäres i den ifrågavarande skrivelsen, och får jag därför yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Lindhagen: Jag har ingenting att erinra mot utskottets hemställan, till vilken också jag bidragit, men jag begagnar tillfället att fästa uppmärksamheten på att, när det gäller sådana här mer eller mindre inflytelserika organisationer, böjer man sig för dem och inför expropriationslagar för att skaffa dem tomter att därpå bygga församlingshus, och om de i forna tider byggt församlingshusen på ofri grund, skaffar man dem expropriationslagar, för att de må kunna förvärva marken med äganderätt, ehuru naturligtvis dessa organisationer ha större möjlighet att skaffa sig tomter för erforderliga lokaler än vanliga fattiga människor här i landet för sina. Då det gäller den stora massan, som står där med två tomma händer, det fattiga folket, då förekommer, såsom vi nyss bevittnade, varken från konservativt, liberalt eller frisinnat håll, att man vill räcka dem en hjälpande hand för att få en eljest ej åtkomlig tomt till ett eget hem.

Sedan överläggningen förklarats härmed slutad, gjordes enligt de yrkanden, som därunder framkommit, propositioner, först på bifall till samt vidare på avslag å vad utskottet i det ifrågavarande utlåtandet hemställt; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

*Om ändring
i den s. k.
ensittarlagen.
(Forts.)*

Föredrogs ånyo andra lagutskottets utlåtande nr 28, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag innefattande bestämmelser med avseende å upphävande av lagen den 5 juni 1909 om uteslutande tills vidare av rätten att erhålla laga skifte inom vissa områden dels ock en i ämnet väckt motion.

*Ang. rätten
att erhålla
laga skifte.*

Genom en den 23 januari dagtecknad proposition, nr 18, vilken hänvisats till lagutskott och behandlats av andra lagutskottet, hade Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bilagda utdrag av i statsrådet och lagrådet förda protokoll, föreslagit riksdagen att antaga vid propositionen fogat förslag till lag, innefattande bestämmelser med avseende å upphävande av lagen den 5 juni 1909 om uteslutande tills vidare av rätten att erhålla laga skifte inom vissa områden.

I samband med denna proposition hade utskottet till behandling förehåft en inom första kammaren väckt motion, nr 190, däri herr *Rogberg*, med instämmande beträffande motionens syfte av herr *Lindhagen*, yrkat, att propositionen icke måtte av riksdagen bifallas.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet på åberopade grunder hemställt,

A) att riksdagen med förklarande, att Kungl. Maj:ts förevarande förslag icke kunnat av riksdagen i oförändrat skick antagas, måtte för sin del antaga följande

Lag

innefattande bestämmelser med avseende å upphävande av lagen den 5 juni 1909 (nr 53 s. 7) om uteslutande tills vidare av rätten att erhålla laga skifte inom vissa områden.

Härigenom förordnas som följer:

Lagen den 5 juni 1909 om uteslutande tills vidare av rätten att erhålla laga skifte inom vissa områden skall upphöra att gälla.

Har med tillämpning av kungörelsen den 5 juni 1909 (nr 54), innefattande ytterligare föreskrifter angående avvitrningen inom Västerbottens och Norrbottens läns lappmarker, avvitrning så verkstälts, att skilda områden jämväl i inägor utlagts åt olika brukningsdelar inom byalag, enstaka hemman eller nybygge, då skall i fråga om rubbning genom laga skifte av sålunda tillkommen ägoindelning vad i skiftesstadgan är föreskrivet beträffande rubbning genom nytt skifte av sådan delning, som i 3 § 2 mom. nämnda stadga omförmäles, äga motsvarande tillämpning.

Kommer laga skifte till stånd inom område, som avses i förenämnda lag den 5 juni 1909, må till skifteslaget hörande samfälld husbehovsskog icke i delningen intagas. Laga skifte å samfälld husbehovsskog må ej heller äga rum såsom särskild förrättning.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1925.

B) att motionen I: 190 måtte anses besvarad genom vad under A) hemställts.

Ang. rätten
att erhålla
laga skifte.
(Forts.)

Reservation hade avgivits av, utom annan, herr *Bror Petrén*, greve *Spens* samt herrar *Martin Svensson*, *Wallerius* och *Anderson* i Storegården, vilka ansett, att utskottet med hänsyn till innehållet i de utskottet tillhandakomna yttrandena från överlantmätaren samt distriktslantmätarna *Nils Jönsson* och *Valfrid Holm* i Västerbottens län bort hemställa, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville med anledning av nämnda yttrandens innehåll efter lantmäteristyrelsens hörande till förnyat övervägande upptaga frågan om de bestämmelser, vilka borde förknippas med tillämnat upphävande av lagen den 5 juni 1909 om uteslutande tills vidare av rätten att erhålla laga skifte inom vissa områden, samt för nästkommande års riksdag framlägga det förslag därutinnan, vartill nämnda övervägande kunde förledda.

Därjämte fanns vid utlåtandet fogat ett särskilt yttrande av herr *Lindhagen*.

Herr statsrådet **Notin**: Herr talman! Då andra lagutskottet föreslagit vissa ändringar i föreliggande proposition, har jag ansett mig böra redan vid debattens början framlägga mina synpunkter på utskottets ändringsförslag.

Den föreliggande frågan är emellertid av så speciell art, att den måhända för flertalet av de närvarande icke är närmare känd; och det må därför tillåtas mig att först med några ord erinra om själva sakens sammanhang.

I samband med avvitrningen i vissa delar av Norrbottens och Västerbottens läns lappmarker bestämdes, att inägojorden och husbehovsskogen skulle fördelas mellan de olika bydelägarna. Fördelningen skedde på statens bekostnad, och anledningen därtill var, att man ansåg, att befolkningen i dessa karga och fattiga trakter icke hade råd att själv bekosta laga skifte — på den tiden utgingo ju icke statsbidrag till själva skifteskostnaderna. I mycket skulle skiftesstadgans bestämmelser tillämpas vid dessa s. k. åbodelningar, men någon efterföljande prövning av domstol, d. v. s. ägodelningsrätt, skulle icke ske. Man vågade sig icke heller på att jämställa dessa åbodelningar med laga skiften, utan i stället valdes den vägen, att man genom särskild lag helt och hållet förbjöd förrättande av laga skifte i dessa trakter av landet.

Nu är avvitrningen i stort sett slutförd. Laga skiftesförbudet kvarstår alltjämt, men det har börjat vålla avsevärda olägenheter för befolkningen, som på grund av förbudet icke kan låta verkställa jordavsöndringar eller hemmansklyvningar. Propositionen avsåg, att skiftesförbudet skulle upphävas. I denna del, d. v. s. i fråga om lämpligheten av att upphäva förbudet, har utskottet stått ense med Kungl. Maj:t. De olika meningarna gälla endast vad vitsord eller betydelse, som skall tillerkännas de föregående åbodelningarna. Jag kan väl förstå, att denna sak kan bli föremål för mycket tvekan. I propositionen valdes den vägen, att åbodelningarna skulle jämställas med s. k. storskiften. Därigenom uppnåddes, att avsöndringar finge fritt verkställas och att hemmansklyvningar finge fritt verkställas med statsbidrag, ehuru fastställelse icke kunde meddelas på densamma, samt att laga skiften visserligen icke voro uteslutna, men att de mot delägares bestridande icke finge äga rum, därest ägodelningsrätten prövade den gjorda ägodelningen vara lämplig och böra bliva bestående.

Mot detta sätt för frågans lösning har i utskottet yppats betänkligheter. Jag tror icke jag misstager mig, när jag uttalar den förmodan, att anledningen till utskottsmajoritetens tvekan egentligen varit att söka i en fruktan för att bolag eller skogsspekulanter skulle söka laga skifte och på detta sätt framtvunga försäljningar från den medellösa befolkningen av deras hemman. Jag tror mig icke heller göra mig skyldig till misstag, om jag säger, att den av utskottet verkställda utredningen visat, att dessa farhågor i stort sett varit

ogrundade. Utskottsmajoriteten har till stöd för sin ståndpunkt åberopat ett utlåtande av överlantmätaren i Västerbottens län, vilken tillstyrker ett avgörande i den riktning, som utskottsforlaget innehåller. Även han gör sig emellertid skyldig till missförstånd om förhållandenas verkliga innebörd. Han grundar nämligen sitt utlåtande väsentligen därpå, att statsbidrag icke skulle få utgå till hemmansklyvningar, om man väljer den väg, som propositionen anvisar. Även detta har visat sig bero på ett missförstånd. Jag tror alltså, att de orsaker, som föranlett utskottets betänksamhet mot att bifalla Kungl. Maj:ts proposition oförändrad, ha visat sig tämligen ogrundade, och man därför utan risk kunnat gå den väg, Kungl. Maj:t tänkt sig.

Nu har utskottet i stället valt en annan väg, nämligen att jämställa åbodelningarna med laga skiften. Det innebär, att riksdagen här skulle i lagstiftningsväg ikläda sig det ansvar för förrättingars lämplighet och laglighet, som eljest ägodelningsrätt efter föregående lantmäteriteknisk granskning och efter noggrann prövning av varje särskild förrätting ikläder sig. Till stöd härför har utskottet förnämligast haft att åberopa ett utlåtande eller snarare ett omdöme av två lantmätare, vilka själva tjänstgjort som förrättningsmän i dessa trakter. Båda dessa lantmätare äro av mig från min föregående verksamhet kända såsom dugliga och omdömesgilla personer, men jag tror ändå icke, att man kan enbart på grund av ett sådant allmänt omdöme ikläda sig ansvaret för förrättingarnas laglighet och riktighet. Utskottet har vidare åberopat ett utlåtande av överlantmätaren i Västerbottens län, men han säger i denna del, att han själv saknar personlig erfarenhet om det sätt, varpå åbodelningarna förrättats. Vad som sannolikt föranlett utskottet att ändå intaga den ståndpunkt, som blivit utskottets, har varit den av utskottet åberopade omständigheten, att man i tidigare kommittéförslag till ny skifteslagstiftning har tillerkänt dessa åbodelningar samma vitsord som laga skifte. Därvidlag ligger emellertid saken avsevärt annorlunda, ty enligt dessa kommittéförslag skulle möjlighet att erhålla nytt laga skifte vara en helt annan än enligt nu gällande rätt, och vad man nu har att taga hänsyn till, det är ju de laga bestämmelser som nu finnas.

Jag vill i detta sammanhang erinra därom, att Kungl. Maj:ts förslag är upprättat efter samråd med personer, som just sysslat med denna laga skifteslagstiftning och att Kungl. Maj:ts förslag lämnats utan erinran av ett enhälligt lagråd, som samtidigt haft till prövning just hela komplexet till ny skifteslagstiftning.

Jag har med dessa ord velat säga, att jag tror, att propositionen hade kunnat oförändrad bifallas, men jag förstår, att det icke är anledning att i detta sammanhang närmare debattera denna fråga. Andra kammaren har redan bifallit utskottsutlåtandet. Jag har emellertid efter åtskilligt övervägande ansett det vara min plikt att här för kammaren, till den ledning för debatten det kan hava, framlägga de betänkligheter som, efter mitt sätt att se, måste resa sig mot ett bifall till den av utskottsmajoriteten gjorda hemställan och jag har kommit till det resultat, att jag anser mig icke kunna förorda, att kammaren accepterar densamma.

Herr Tjällgren: Herr talman! Då jag varit med om detta ärendes behandling i andra lagutskottet och befinner mig på utskottsmajoritetens sida, har jag funnit lämpligt att yttra några ord.

Herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet har ju redan lämnat en belysning över denna fråga, och det torde icke vara nödvändigt att närmare ingå på densamma. Emellertid vill jag i förbigående nämna, att den lag, som det nu är fråga om att upphäva eller 1909 års lag om uteslutande tillsvidare av rätten att erhålla laga skifte inom här ifrågakvarande orter, nämligen Vä-

*Ang. rätten
att erhålla
laga skifte.
(Forts.)*

Ang. rätten
att erhålla
laga skifte.
(Forts.)

sterbottens och Norrbottens läns lappmarker, tillkom först och främst i syfte att förekomma, att tvenne olika tillvägagångssätt eller anordningar skulle finnas för jorddelning inom de ifrågakvarande områdena, dels det, som anges i avvittringsförordningarna, dels det, som de vanliga skifteslagarna utstaka. Dessutom torde lagen varit betingad av önskan att avvakta resultatet av den ägodelning, som man avsåg att åstadkomma genom avvittringsförfarandet. Emellertid visade det sig, att nämnda lag, inom de områden, där den blev tillämpad, medförde att all slags jorddelning i annan form än åbodelning blev omöjliggjord, ty det är så, att hemmansklyvning, för att kunna fastställas, endast får avse sådana hemman eller hemmansdelar, som undergått laga skifte. Vidare kunna icke heller ägostyckningar eller jordavsöndringar förekomma, enär sådana i sin tur kunna ske endast från hemman, som få klyvas. Det är uppenbart, att dessa förhållanden måste vara till stort men för befolkningen i dessa orter, och det framgår också tydligt av yttranden dels av länsstyrelserna i Västerbottens och Norrbottens län och dels av överlantmätnarna i samma län, vilka yttranden återfinnas i utskottets utlåtande. Jag ber särskilt få fästa kammarens uppmärksamhet på vad överlantmätaren i Västerbottens län säger i sitt yttrande, vilket återfinnes på sid. 15 i det föreliggande utlåtandet. Av nämnda yttrande framgår tydligen, att de i dessa trakter verkställda åbodelningarna i fråga om skiftens lämplighet och formen för andelarnas utläggande äro väl och noggrant gjorda, samt att de åtminstone i vissa delar kunna jämföras med förfarandet vid laga skifte. Vidare framgår, att olägenheter i berörda avseende av att hemmanen icke kunna delas visat sig, bl. a. däri, att icke sällan jordbrukarsöner fått begiva sig till annan ort för att söka andra utkomst-möjligheter och detta även i sådana fall, där hemmanen skulle kunna giva utkomst-möjlighet för mer än en familj. Ja, herr talman, då jag anser detta yttrande från överlantmätaren i Västerbottens län vara synnerligen viktigt för frågans belysning, skall jag be att få uppläsa detsamma i vissa delar; jag anser det nämligen nödvändigt, att detta yttrande kommer in i kammarens protokoll. Överlantmätaren i Västerbottens län säger bl. a. — det förekommer på sid. 15 i utskottsutlåtandet —: »Av vad ovan anförts torde med tydlighet framgå, att åbodelningarna genomförts på ett sätt, som ställer dessa på en vida högre nivå än de gamla storskiftena. Det kan till ock med utan överdrift påstås, att desamma i fråga om skiftenas lämpliga form och ändamålsenlighet samt rågångarnas tillförlitlighet äro betydligt överlägsna ett flertal under tiden 1830—1870 i kustlandet verkställda laga skiften. Åbodelningarnas enda svaga sida är att till grund för dem icke lagts ägogradering utan taxering, vilken senare givetvis är mera otillförlitlig än den förra. Men när fråga nu blir om upphävande av lagen den 5 juni 1909 om uteslutande tillsvidare av rätten att erhålla laga skifte inom ovan berörda områden och det gäller att bestämma, huruvida åbodelningen bör jämsställas med storskifte eller laga skifte, inverkar frågan om ägograderingen icke härpå, enär enligt gällande skiftesstadga vid ny delning i båda fallen innehavet blir delningsgrund. Om förbudslagen av år 1909 upphäves med bestämmelse, att åbodelning å inägorna skall jämsställas med storskifte, vinnes för jordägarnas vidkommande endast, att avsöndring får ske från det fåtal hemman, som är av skattenatur. Möjlighet att laga skifte skulle begäras måste av ekonomiska skäl anses utsluten. Hemmansklyvning kan visserligen ske men sådan kan ej fastställas och sålunda statsbidrag ej heller påräknas varken till lantmätarens arvode eller utflyttningskostnader. Att staten genom ändring i förordningen angående statsbidrag till lantmäteriförrättningar skulle vilja underlätta samsjedelning är väl föga troligt. Så i saknad av kontanta tillgångar och utan möjlighet till några mera avsevärda extra förtjänster, som befolkningen i berörda trakter är, torde någon lantmäteriförrättning utan statsbidrag endast i något enstaka undantagsfall vara tänk-

bar. — Och dock föreligger ett trängande behov av möjlighet till legal delning åtminstone inom vissa delar av nämnda trakter. Detta framgår ej blott av den i kungl. propositionen åberopade skrivelsen från landshövdingen i länet. Ett flertal förfrågningar angående sådan möjlighet hava under de senare åren gjorts å lantmäterikontoret. Av länsstyrelsen ha även utfärdats åtskilliga förordnanden å hemmansklyvning inom dessa områden. Några av dem hava måst återkallas, men ännu balanseras i respektive lantmätarens årsredogörelser 2 dylika förordnanden inom Sorsele socken och 1 inom Tärna socken.»

Ang. rätten att erhålla laga skifte.
(Forts.)

Och så fortsätter han, och det anser jag mycket riktigt:

»Ett jämställande av åbodelning å inägor med laga skifte synes icke kunna för jordägarna medföra någon risk. Skulle så vara att i något enstaka fall synnerligen olämplig skiftesanordning eller annan omständighet kunde nödvändiggöra nytt skifte, gives möjlighet till sådant i det nu föreliggande förslaget till ny lagstiftning om skifte. På grund av de särskilda bestämmelser, som i fråga om ägostyckning och jordavsöndring äro för Norrland meddelade och som särskilt äro inriktade på jordbrukets vidmakthållande, lärer någon risk för olämplig sönderstyckning av fastigheter genom dylika förrättningar icke vara att befara, och för långt gående jorddelning genom hemmansklyvning kommer väl att förhindras genom bestämmelser i den nya skifteslagstiftningen.»

Skillnaden mellan det förslag, som innefattas i propositionen, och utskottets förslag är ju, att enligt det förra förslaget skulle de verkställda åbodelningarna få verkan av storskifte men enligt utskottets förslag skulle de få verkan av laga skifte. Om riksdagen skulle bifalla Kungl. Maj:ts proposition, bleve följden den, att hemmansklyvning, ägostyckning och jordavsöndring inom det område, som nu är i fråga, icke skulle kunna fastställas. Om däremot utskottets förslag bifalles, skulle detta hinder undanröjas. Att detta skulle vara till stor fördel för befolkningen i dessa orter tycker jag bör vara tämligen uppenbart för var och en, som vill sätta sig in i deras förhållanden, och vart dessa omständigheter kunna leda, därpå finnes ett belysande exempel i vad landshövdingen i Västerbottens län anfört, vilket återfinnes på sid. 10 i utskottsutlåtandet. Han ger här ett exempel på, huru det kan vara ställt, då man försöker utbryta ett stycke jord. Han säger:

»I min egenskap av ordförande i Svenska Röda Korsets härvarande distriktsstyrelse har jag haft att handlägga frågan om anskaffande av tomtplatser för sjukhärbergen i länets fjälltrakter. För ändamålet erfordras områden av cirka 5 ars vidd. Som avsöndring ej kan medgivas, hava hittills för ifrågasvarande ändamål inköpts på tvenne platser två hela hemman.»

Alltså, om man däruppe behöver en tomt för ett ändamål, snart sagt, vilket som helst, måste man köpa in ett helt hemman för att bli ägare till den behöfliga tomten. Detta kan naturligtvis icke vara lämpligt.

Överlantmätaren i Västerbottens län, vars yttrande jag nyss uppläste, upplyser, att dessa åbodelningar utförts på ett sätt, som ställer dem på en vida högre nivå än de gamla storskiftesförrättningarna, och att man till och med utan övedrift kan påstå, att de i avseende å skiftenas lämpliga form och ändamålsenlighet samt rågångarnas tillförlitlighet äro betydligt överlägsna ett flertal under tiden 1830—1870 verkställda laga skiftesförrättningar inom kustsocknarna. Då man har ett dylikt uttalande från sakkunnigt och vederhäftigt håll, menar jag, att man inom utskottet bort kunna ena sig om det förslag, som omfattas av utskottsmajoriteten.

Ytterligare ett skäl för bifall till utskottsförslaget är, att om man skulle låta dessa åbodelningar få kraft och verkan av laga skifte, skulle befolkningen däruppe bli fri från de dryga kostnaderna just för laga skiftes verkställande. Min uppfattning är, att några särbestämmelser för folket däruppe i här ifrågasvarande avseende, d. v. s. i fråga om jorddelningen, icke alls äro av behovet

Ang. rätten
att erhålla
laga skifte.
(Forts.)

påkallade, ty man kan ju vara viss om att däruppe ej förekommer någon jordspekulation, och av denna anledning lär icke någon onödig jordfördelning förekomma. Bönderna komma icke att begagna sig av jorddelningen för sådant ändamål, därom kan man vara viss.

Nu har statsrådet yttrat, om jag fattade honom rätt, att riksdagen, därest utskottsförslaget skulle bifallas, på sätt och vis skulle komma att utöva den funktion, som eljest tillkommer ägodelningsrätten, d. v. s. fastställa laga skifte. Det kan naturligtvis icke falla mig in att diskutera juridiska former med herr statsrådet. Men jag tillåter mig i alla fall påpeka, att här är fråga om en lagstiftningsakt, varigenom riksdagen med hänsyn till ett särskilt fall åsidosätter det ordinarie skiftesförfarandet. Jag tycker att riksdagen bör kunna ha rätt att bestämma, att dessa nu utförda åbodelningar, som äro i tekniskt avseende mycket väl utförda, få jämföras med laga skifte.

Så är det en annan sak, som riksdagen i detta fall bör taga hänsyn till, och det är, att befolkningen däruppe har undertecknat föreningar, varigenom den godkänner delningen av inägorna, under förutsättning att denna delning och hela den genom avvitrningen skedd delningen skulle få natur av laga skifte. Härigenom skulle befolkningen undgå alla vidare kostnader och besvär för en vidare grundläggande jorddelning. Och så tycker jag att det bör finnas synnerligen starka skäl, innan man rubbar förutsättningen för föreningarnas godkännande. Det är faktiskt så, att vederbörande förrättningsmän däruppe vid verkställandet av dessa åbodelningar ha bibragt befolkningen den uppfattningen, att dessa åbodelningar skulle få verkan av laga skifte, och då anser jag, att man icke bör ändra på denna sak.

Nu ha reservanterna föreslagit en ytterligare utredning, i det att de, med utskottets ärade ordförande i spetsen, föreslå »att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville med anledning av nämnda yttrandens innehåll efter lantmäteristyrelsens hörande till förnyat övervägande upptaga frågan om de bestämmelser, vilka borde förknippas med tillämnat upphävande av lagen den 5 juni 1909» o. s. v. Ja, jag vet icke, vad en sådan utredning skulle tjäna till. Vi ha fått in yttranden från överlantmätarna och länsstyrelserna i dessa båda län, och jag kan då icke finna annat, än att utredningen skulle vara tämligen överflödig. Ty det är väl ändå så, att om riksdagen godkänner utskottsförslaget, avhänder sig staten naturligtvis icke rätten att föreskriva vissa inskränkningar i fråga om jorddelningen inom dessa orter. Det är så, om jag riktigt uppfattat förhållandet, att det nu är närmare 8 år sedan avvitrningen i dessa orter fastställdes, och det synes vara på tiden, att den nu ifrågakvarande lagen upphäves.

Jag vill till sist säga, att även om jag tillhör dem, som anse, att ny skifteslagsiftning bör snarast komma till stånd, har jag i alla fall klart för mig, att den lagstiftningen kan draga ut på tiden och därför kan det dröja ganska länge, innan förhållandena i detta avseende bli ordnade.

Jag skall för närvarande inskränka mig till att i anledning av vad jag nu anfört yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Petré, Bror: Då jag avlämnat en reservation till detta betänkande, anser jag mig skyldig att med några ord motivera vad som ligger bakom densamma.

Det är en specialfråga, det här gäller och det är icke så lätt för den, som icke känner till ortsförhållandena, att bilda sig en bestämd mening i själva saksfrågan. Det är icke någon stor fråga så till vida, som den befolkning det här rör sig om endast uppgår till 4,000 à 5,000 människor, vilka leva sitt liv däruppe ovan odlingsgränsen i fjällbygderna. Det gäller endast 928 bruknings-

delar på 131 hemman, fördelade å 5 socknar av Västerbottens län. Härtill är frågan till personantal och geografiskt begränsad.

Jag vill giva herr Tjällgren fullständigt rätt i att, så som förhållandena däruppe utvecklats sig, ha de medfört olägenheter för befolkningen, vilket också herr justitieministern ju i sitt anförande underströk. Det är givet, att ett år efter år bestående hinder mot att kunna verkställa någon som helst form av laga jorddelning måste medföra med åren ökade olägenheter för den befolkning, som lever däruppe. Ingen möjlighet för hemmansklyvning, ingen för ägostyckning och ingen för jordavsöndring och ingen möjlighet till erhållande av utflyttningshjälp eller hjälp till egnahemslån och dylikt. Således, å den punkten rörande olägenheterna med de nuvarande förhållandena finnes intet tvivel och ingen meningsskiljaktighet.

Jag har för min del haft sympatier för Kungl. Maj:ts förslag, därför att jag tror, att även det praktiskt sett skulle hava löst frågan. Det skulle givit möjlighet till avsöndring av lägenheter och till att legalisera sådana sämjedelningar, som under årens lopp skett, i form av s. k. provisoriska hemmansklyvningar av natur att vinna laga kraft om de alls icke fastställas. Men sedan jag hört huru det låg till med uppfattningen hos befolkningen i denna fråga och fått denna bekräftad av en av landets främsta ämbetsmän, som för lappfrågans skull färdats mycket i dessa nejder, samt tillika fått reda på lantmätarnas i orten mening om saken, har jag känt stark tvekan, huruvida man här skulle lägligast kunna sluta upp omkring Kungl. Maj:ts förslag eller i anslutningen till uppfattningarna där uppe våga sig på att såsom utskottsmajoriteten gjort likställa hit hörande åbodelningar till verkan med laga skiften.

Emellertid tror jag icke, att det är fullt så, som herr justitieministern sade, att utskottet vid sitt ställningstagande till frågan skulle hava påverkats nämnvärt av farhåga för att bolagen med dess möjligheter att begära laga skifte skulle kunna ställa till med kostbara historier för övriga delägare, och inte heller tror jag, att utskottet vid sitt ställningstagande till frågan letts av en oriktig uppfattning om möjligheten till statsbidrag även för provisoriska hemmansklyvningar. Nej, orsaken till utskottsmajoritetens ståndpunkt var nog den, att utskottet mer och mer fördes över till den av befolkningen däruppe sedan gammalt hysta uppfattningen att nämligen låta åbodelningen få verkan såsom laga skifte. Och då lantmätarna i orten stödde den meningen, har man i utskottet gått in för den. Orsaken varför jag icke för min del slutit upp kring den meningen är till stor del den, att det förefaller mig principiellt olägligt att sedan en sak passerat myndigheterna, från lantmäteristyrelsen upp till Kungl. Maj:t och position där tagits i frågan i en framlagd proposition, utskottet infordrar yttranden från orternas lantmätare och så på dessa yttranden bygger en omläggning av frågan utan att ens höra den speciellt sakkunniga myndigheten om dess uppfattning i den speciella fråga det här gäller, huruvida nämligen det vore möjligt att likställa åbodelning med laga skifte eller icke. Lantmäteristyrelsen har för övrigt till synes aldrig formligen yttrat sig om den frågan.

Vid sådant förhållande har det varit med en viss tvekan jag såsom utskottsmedlem gått till denna frågas avgörande, och jag tänkte trots den av mig avgivna reservationen fästa en huvudsaklig vikt vid det innehåll, som herr justitieministern kommit till vid frågans behandling här i kammaren giva åt sitt anförande. Hade han förklarats, att han ansåg, att man skulle utan risk kunna följa den väg som utskottet anvisat, skulle också jag hava röstat därför, emedan jag anser att ett års uppskov kan vara till rätt så besvärande olägenheter för befolkningen där uppe, men då herr justitieministern, som är speciellt sakkunnig på detta område, nu förklarats, att han icke kan förorda den av utskottet föreslagna linjen, nödgas jag yrka bifall till den avgivna reservationen, som icke innebär något annat, än att man efter lantmäteristyrelsens hörande med avse-

Ang. rätten
att erhålla
laga skifte.
(Forts.)

Ang. rätten
att erhålla
laga skifte.
(Forts.)

ende å lantmätarnas under riksdagsbehandlingen av frågan tillkomna yttranden måste pröva om denna fråga till nästkommande års riksdag. Därför ber jag, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Herr **Linder**: Som jag tillhör utskottsmajoriteten i föreliggande fråga, ber jag få säga några ord om min syn på denna saken.

Då Kungl. Maj:t för riksdagen framlade den nu föreliggande propositionen, skedde det säkerligen av mycket behjärtansvärda skäl. Genom lag den 5 juni 1909 uteslöts tills vidare rätten att erhålla laga skifte inom vissa områden inom Västerbottens och Norrbottens läns lappmarker. Antagandet av denna lag medförde, att all laga jorddelning i annan form än åbodelning blev omöjliggjord. Uppe på dessa områden sitta nu alltså bönder, som inte kunna få klyva sina hemman, inte kunna få dem ägostyckade och inte kunna få sälja en bit jord att ägas som avsöndring. Orsaken härtill är — det är ju saker och ting, som man inte sysslar med i vardagslag, men det måste sägas i alla fall, för att man skall få liksom en inblick i saken — att hemmansklyvning inte får ske på jord, som icke får skiftas, och att ägostyckning inte kan ske på jord, som icke får klyvas.

Nu har man klagat över detta, och senast har landshövding Ringstrand varit uppe hos justitieministern och uttryckt sina bekymmer över detta sakernas tillstånd, som är rådande i hans län. Han omtalar såsom exempel att när Svenska Röda Korset skulle ha mark, cirka 5 ar, för ett par sjukhärbärgen, kunde Röda Korset inte få köpa dessa små bitar särskilt, utan man måste köpa hela hemmanen för att kunna bli ägare av jordbitarna. Likaså har landshövdingen sagt, vilket också står i propositionen, att bondsöner däruppe måste rymma fältet, till följd av omöjligheten att dela hemmanet, även om det samma väl kan ge utkomstmöjligheter för mer än en familj. I själva verket äro, efter vad man kan se av handlingarna, dessa klagomål mycket äldre än dem, som nu senast framförts av landshövdingen däruppe i Västerbottens län. Man kan nämligen av handlingarna se, att lantmäteristyrelsen upprepade gånger uttalat önskemålet, att 1909 års lag måtte upphöra att gälla. Första gången skedde det den 3 mars 1916, andra gången den 13 mars 1920, tredje gången den 28 april 1924 och senast då styrelsen nu hade tillfälle att yttra sig i denna fråga. Av dessa lantmäteristyrelsens yttranden framgår, att det är ett synnerligen trängande behov, att denna lag verkligen upphäves. — Men det är för övrigt inte bara hos landshövdingen, som vederbörande varit och uttryckt sina bekymmer. De hava efter vad man kan se av handlingarna också varit hos överlantmätaren och förfrågat sig, om de kunde få dela jorden, och då har han naturligtvis måst svara avvisande och låta dem gå sin väg.

Det var under dessa omständigheter, som utskottet, åtminstone utskottsmajoriteten, från början kom till den uppfattningen, att man borde försöka tillstyrka bifall till Kungl. Maj:ts proposition, sådan den överlämnades till utskottet, och detta så mycket mer som departementschefen, för vilken ju behovet att avlägsna detta hinder för jorddelning tydligen framstått som synnerligen brännande och mycket behjärtansvärt, fann det så brådskande att komma fram med propositionen. Han ansåg sig ej kunna avvakta framläggandet av den nya skiftesstadgan. Han säger själv, att det måste komma att förflyta en ej obetydlig tid, innan förslaget, även om det kommer att antagas vid 1926 års riksdag, kan tänkas träda i kraft.

Det fanns alltså alla förutsättningar för bifall från utskottets sida. Men så uppstod hos utskottet betänksamhet, och den uppkom därför att vi, som i andra lagutskottet ha att syssla med jordfrågorna, sett många exempel vart det kan leda, om man inte ser upp. Vi fingo den uppfattningen, att, därest denna lag upphävdes, skulle skiftesvitsordet släppas löst. Åbo-

delningen i och för sig hindrar icke, att laga skifte kan begäras. Det stod för oss klart, att man kunde tänka sig ett bolag, som ägde något hemman, begära laga skifte och alltså kunna påtvinga alla dem, som befunne sig i skifteslaget, där bolagets hemman låg, skyldighet att underkasta sig ett laga skifte. Man kunde också tänka sig, att bolaget genom en mellanhand, t. ex. en bonde där uppe, komme att begära laga skifte. Ett dylikt skulle betyda, att delägarna, även om det kunde tänkas, att de finge bidrag, på grund av skifteskostnaderna, finge sälja sina hemman och lämna jorden ifrån sig.

När man kommit fram till den punkten, blev det för utskottet aktuellt att taga ståndpunkt till frågan om åbodelningens förhållande till laga skiftesdelningen. Det är däri som kärnpunkten ligger i den här frågan. Det är kärnpunkten, därför att om åbodelningen kan likställas med laga skifte, är saken klar. Då har man endast att i lagstiftningsväg avge en förklaring därom, och därefter kunna hemmanen klyvas och ägostyckas och fastställelse därå meddelas. Men om en sådan likställighet skulle kunna medges, detta beror på, huru åbodelningen har skett: om den är lika väl gjord som ett laga skifte.

Nu säger departementschefen härom i propositionen, att ifrågavarande åbodelningar säkerligen ha verkställts med omsorg och i viktiga delar i enlighet med de för laga skifte gällande föreskrifter. Det oaktat vill han inte förorda likställighet mellan åbodelning och laga skifte. Han säger, att det skulle föra alltför långt. Han motiverar inte närmare denna åsikt, men säger i fortsättningen bland annat, att det vid tillkomsten av denna lag aldrig var avsett, att åbodelningen skulle likställas med laga skifte. Jag kan inte riktigt böja mig för det skälet. Det är ju på det sättet, att omständigheterna på ort och ställe blivit andra än vad lagstiftaren räknade med på den tid, då lagen tillkom, och lagstiftaren måste därför laga efter lägligheten och i den föreliggande situationen söka den framkomliga vägen.

Det huvudsakliga skälet emellertid för departementschefen, när han icke vill likställa åbodelning med laga skifte, är, att åbodelning, såsom han sagt även här i dag, icke då bliver underkastad någon prövning av ägodelningsrätten: man skulle ej komma att följa samma former som annars bruka tillämpas. Statsrådet varnar riksdagen att taga detta ansvar direkt på sig.

Jag vill emellertid säga gentemot detta, att frågan, huruvida man kan taga detta ansvar på sig, beror helt och hållet på, om vi här kunna vinna den övertygelsen, att åbodelning lantmåteritekniskt sett är lika väl verkställd som ett laga skifte. Därpå hänger det.

Jag har redan nämnt vad departementschefen säger, att åbodelningarna säkerligen utförts med omsorg och i viktiga delar efter laga skiftesbestämmelserna. I dag har departementschefen ytterligare sagt, att han känner de personer, som verkställt åbodelningarna där uppe, såsom dugliga och omdömesgilla män. — Emellertid var det för utskottet i denna situation nödvändigt att söka vinna någon ytterligare visshet i saken. Vi ville på grund av det behjärtansvärda syftemål, som departementschefen uttryckt i denna proposition, naturligtvis inte avslå densamma, utan vi ville försöka göra allt vad vi kunde, för att det verkligen skulle vinnas ett resultat. Därför ha vi kommit in på denna väg att höra oss för på ort och ställe och så vänt oss genom Kungl. Maj:ts be-medling till överlantmätarna i Västerbottens och Norrbottens län. Vi ha också fått del av vad distriktslantmätarna haft för mening i saken. Om dessa yttranden, vilka avgivits av överlantmätarna och distriktslantmätarna, kan man säga, att de icke lämna någon i ringaste tvivel om, att icke åbodelningarna genomförts på ett sätt, som ställer dem på ganska hög nivå. Det är möjligt — det säges på ett ställe i handlingarna med hänsyn till åbodelningarna överhuvud

Ang. rätten
att erhålla
laga skifte.
(Forts.)

taget — att man kanske inte får ställa alltför höga pretentioner på dem, men det sätt varpå de utförts är fullt tillfredsställande med hänsyn till den befolkningskrav, som finnes däruppe i dessa trakter. Vill man dock verkligen granska, huru det förhåller sig med dessa utlåtanden, får man säga, att man får den övertygelsen, att åbodelningarna äro väl utförda.

Nu säger departementschefen, att överlantmätaren i Västerbottens län icke haft personlig erfarenhet om saken. Nej, men det kan väl inte behövas heller, att överlantmätaren är med och traskar omkring ute på dessa förrättningar. Det är väl nog att han granskar dem och ser hur det förhåller sig i lantmäteritekniskt avseende. Överlantmätaren i Västerbottens län säger emellertid i sitt yttrande, att vid åbodelningen har, i den utsträckning gällande avvitringsförfattningar medgivit, skiftesstadgans föreskrifter följts i fråga om undantag av oskifte, skiftesantal samt likvider för odling, hävd och utflyttning. I fråga om skiftesantalet är det ganska märkligt att läsa hans uttalande om, hur väl dessa åbodelningar utförts. Det framgår, att det är på det hela taget ett osedvanligt ringa antal skiften, marken där uppe lagts uti. Han säger, att om man skall anställa jämförelse med de skiften, som i övrigt finnas här uppe, utfaller jämförelsen till åbodelningarnas förmån. — Vidare har det upprättats provisionell plan över åbodelningarna liksom vid laga skifte, och den har utvisats för jordägarna, och då dessa haft någon anmärkning att framställa där emot, ha, då så befunnits lämpligt och riktigt, rättelser vidtagits. — Det har upprättats fullständigt värderings- och likvidinstrument över odlings-, hävde- och utflyttningkostnader. Man kan göra sig en liten föreställning om, huruvida dessa åbodelningar äro noggrant utförda eller ej, när man läser till exempel vad den ena av distriktslantmätrarna omnämner. Han har i 15 fall, där det anförts klagomål över de verkställda utstakningarna, undersökt dessa och funnit mycket obetydliga fel på dem: »märkbara fel, dock av ganska obetydlig art, hava kunnat konstateras i endast tre fall. Däremot har med all önskvärd tydlighet framgått, att i allmänhet mera omsorg nedlagts på skifteslinjernas bredhuggning och varaktiga markering, än vad fallet är vid laga skiften i allmänhet».

Allt som allt får man det bestämda intrycket, att det vore fullkomligt både rimligt och naturligt, att åbodelningarna komme att likställas med laga skiften.

Härtill kommer också det, som jag tycker, ingalunda oviktiga folkpsykologiska moment, som påpekades av herr Tjällgren, nämligen att ortsbefolkningen tänkt sig, att dessa åbodelningar skulle vara likställda med laga skiften, och även lantmätrarna, som övergått den åbodelade marken, hava sagt till befolkningen, att åbodelningarna skulle vara likställda med laga skiften. Jag menar, att när nu departementschefen funnit frågan så behjärtansvärd och dessa människor däruppe nu gå och tro, att de verkställda delningarna skulle vara likställda med laga skifte, får man väl göra vad man kan, för att detta också måtte bli fallet.

Att utskottet inte kunnat oförändrat godtaga Kungl. Maj:ts förslag beror som sagt till stor del på, att vi varit rädda för att skiftesvitsordet skulle släppas löst. Det är mycket riktigt, som departementschefen sagt i dag, att farorna delvis visat sig ogrundade. Men det är icke så, att det varit något misstag att undersöka den saken. Det har funnits anledningar därtill, fastän anledningarna inte visat sig vara stora. Dock vill jag säga att det kan komma att hända, att ett bolag genom någon sin handgångna man ifall man upphäver lagen söker få ett hemman där uppe skiftat.

För övrigt vill jag säga, att jag för min del tycker, och jag vädjar därvidlag till var och en, som vill läsa propositionen i den delen, att det i den kungl. propositionen föreslagna jämställandet av den åbodelade marken med storskiftad mark är en synnerligen invecklad procedur. Jag vill bara som exempel

nämna, vilket också departementschefen själv medger i propositionen, att man icke skulle kunna få fastställelse på hemmansklyvning eller ägostyckning av en till åbodelning utlagd ägolott utan att frågan om åbodelningens bestånd gent emot framställt yrkande om laga skifte förut blivit prövad med det resultat, att laga skifte förklarats icke böra äga rum. Detta är dock en ganska märklig omväg, man skulle behöva taga för att vinna det, som åsyftas.

Att gå den väg, som herr Petréén uttalade sig för, kan jag för min del inte heller förorda. Hans reservation går ju ut på att justitieministern skulle få tillfälle att till förnyat övervägande upptaga frågan i anledning av de upplysningar, som nu inhämtats. Men, herr justitieministern har ju läst dessa utlåtanden, som inforrats, och han har haft tillfälle att bilda sig ett omdöme om dem. Han ser vad dessa personer sagt, överlantmätarna och distriktslantmätarna, och jag kan inte finna annat än att detta övervägande rimligen borde ha kunnat ske redan nu. Men trots att justitieministern haft tillfälle att ånyo begrunda saken, säger justitieministern nu, att han inte gärna vill lämna de positioner han intagit med hänsyn till sitt eget förslag och vill därför inte förorda bifall till utskottets hemställan.

Återremitteras emellertid nu, såsom reservanternas vilja, denna proposition till Kungl. Maj:t, så kastas saken ut i det ovissa, kan man säga. Antag som det sannolikaste, att justitieministern stannar vid, att han avvaktar den nya skiftesstadgan. Den är ju bebådad att komma nästa år. Vad sker då med dessa åbodelningar? Ja, inte annat jag kan se av de handlingar, som vi haft tillgängliga, skola, enligt det förslag, som nu föreligger till ny skiftesstadga, dessa åbodelningar komma att likställas med laga skifte. Då sker ingenting annat om ett år, än det, som i dag kan ske, nämligen att åbodelning likställas med laga skifte. Under sådana förhållanden kan jag inte finna annat än att, då man går ut från, att man vill försöka ställa det så väl som möjligt för dessa människor däruppe, som ha anfört klagomål många år för att få någon lättnad i jorddelningsförhållandena, man bör söka tillmötesgå deras önskemål. Jag kan för min del inte låta denna sak falla på den grund, att inte lantmäteristyrelsen, såsom herr Petréén säger, blivit hörd över distriktslantmäternas och överlantmäternas yttranden. Skulle verkligen den omständigheten, att icke en myndighet, som sitter här i Stockholm och som tre gånger, om inte fyra, haft tillfälle att yttra sig om denna förbudslagstiftning av 1909 mot laga skifte, och som själv så många gånger uttalat önskemål om att denna lag skulle upphävas, icke nu fått yttra sig, verkligen få åstadkomma, att frågan skall kastas ut i det ovissa? Den skulle återlämnas till förnyat övervägande till justitieministern och när kommer den sedan igen? Jag kan, hur gärna jag än skulle, som jag sagt, velat förorda ett bifall till Kungl. Maj:ts förslag, för min del inte annat än vidhålla min åsikt, sådan den finnes framlagd i utskottsutlåtandet, och jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr statsrådet **Nothin**: Jag hade icke haft för avsikt att vidare yttra mig, sedan jag för kammaren framlagt de betänkligheter, som jag ansåg kunna resas mot utskottets förslag. Men det är dock ett par här gjorda uttalanden, som ge mig anledning att ånyo begära ordet.

Jag uttalade det förmodandet, att det vore rädsla för att bolag och skogsspekulanter skulle genom att begära laga skifte förmå bönderna uppe i dessa trakter till försäljning av sin jord, som föranlett utskottets ståndpunkt. Detta har förnekats av utskottets ordförande. Men den siste ärade talaren har såsom sitt skäl för att man icke borde bifalla Kungl. Maj:ts förslag just framdragit det exemplet, att ett bolag eller en mellanhand för ett bolag skulle kunna komma med en begäran om skifte. Jag vill hava detta konstaterat.

*Ang. rätten
att erhålla
laga skifte.
(Forts.)*

Ang. rätten
att erhålla
laga skifte.
(Forts.)

Det har av utskottets ordförande talats om att lantmäteristyrelsen borde hava hörts, och det har därvid gjorts en antydning om att utredningen skulle vara bristfällig. Jag vill härvid framhålla, att det är lantmäteristyrelsen, som gjort framställning om skiftesförbudets hävande; och när det sedan för mig gällde att taga ståndpunkt till frågan, hur man skulle finna en laganordning, som närmast överensstämde med det föreliggande förslaget till ny skifteslagstiftning, över vilket förslag lantmäteristyrelsen avgivit yttrande, valde jag efter samråd med de sakkunniga, som deltagit i arbetet på skifteslagstiftningen, och efter samråd med chefen för lantmäteribyrån just den i propositionen föreslagna utvägen, och denna utväg har som sagt enhälligt tillstyrkts av lagrådet. Jag ville hava även dessa omständigheter fastslagna.

Här hava åberopats allmänna omdömen om förrättningarnas lämplighet. Jag har i olika egenskaper haft att taga del av och granska åtskilliga hundra lantmäteriförrättningar. Det går icke så till, att man bara på ett allmänt omdöme av förrättningsmannen, att förrättningen är bra, kan fastställa den. Av de lantmäteriförrättningar, som jag sett, hava givetvis många icke varit goda, men jag har ännu icke sett någon, där icke förrättningsmannen själv ansett den vara alldeles utomordentligt väl gjord.

Det är måhända byråkratiskt, men jag har ansett sådana betänkligheter möta mot att riksdagen skulle på detta sätt själv taga ansvaret för förrättningarnas laglighet, att jag velat bringa dessa betänkligheter till kammarens övervägande.

Herr Almkvist: Herr greve och talman, mina herrar! Då jag har en rätt så ingående personlig erfarenhet av ställningen och förhållandena i de trakter, som beröras av den lagstiftningsfråga, som nu är föremål för kammarens behandling, skall jag be att få säga några ord.

Den ifrågasatta förändringen rör huvudsakligen områden, som äro belägna ovanför den s. k. odlingsgränsen. Nu vet envar, som känner till förhållandena, att odlingsgränsen icke alls har någon egentlig praktisk betydelse. Det är en efter teoretiska grunder dragen linje. Det finns ovanför densamma mycket stora jordbruksmöjligheter, men trots detta har utvecklingen inom detta område efter 1909 nästan helt och hållet avstannat. Detta beror givetvis till stor del på de omständigheter, som under den här förda debatten i någon mån berörts. Det är nämligen, såsom redan är nämnt, omöjligt för hemmasönerna att bilda egna hem, även om deras fäders egendommar äro så stora, att så utan olägenheter skulle kunna ske. Men det bör också med styrka framhållas, att det för närvarande är omöjligt för kommunerna att på ett effektivt sätt ordna sina samhällliga angelägenheter med avseende på jordfrågor. Ett exempel i den vägen har anförts av landshövding Ringstrand. För att kunna erhålla ett område till ett sjukhärbärge har Röda korset måst inköpa två hela hemman. Landstinget skall driva sjukvårdsverksamheten. Röda korset äger hemmanen, men måste för att omkostnaderna icke skola bli för stora utarrendera dem — åtminstone är detta fallet beträffande det ena — till de gamla ägarna.

I Tängvattnets by och i andra byar finns det många små lägenheter, som ligga så till, att de gränsa mot hemman med avsevärda ägoområden. Ägarna av dessa små lägenheter äro i många fall duktiga personer, som intet hellre önska än att få utvidga sina ägoområden, så att deras jordbruk skola kunna bära sig, och ägarna av de stora hemmanen äro också villiga att avstå av sina skiften, vad som kan erfordras för att de små lägenhetsinnehavarna skola få tillräckligt med jord och bliva besuttna. Det är för närvarande omöjligt att ordna på ett bestående och i övrigt tillfredsställande sätt.

Ett annat exempel! Tärna kommun skall just nu uppföra en läkarbostad. Det finns icke möjlighet för kommunen att kunna förvärva en tomt för denna

läkarbostad i kyrkbyn; det är möjligt, att det, ehuru med stora svårigheter, kan lyckas kommunen att få arrendera ett område. Men det är icke sagt, att detta område blir det lämpligaste eller det som skulle kunna erhållas, därest kommunen finge köpa erforderlig tomtmark.

Vidare. I Tärna kommun finnes icke ett enda skolhus. Vad beror det på? Jo, till stor del därpå, att det icke går an att få köpa tomter och få lagfart på dem. Utan att hava lagfart på tomterna möter det, som känt, vissa svårigheter för kommun att erhålla de lån, som erfordras för att de skolhus, som behövas, skola kunna uppföras.

Jag har med detta endast velat framhålla några av de svårigheter i praktiskt avseende, som blivit följden av 1909 års särlagstiftning på detta område. Och jag får säga, att det är beklagligt, om ett förhållande av formell art, låt vara att detta i vissa avseenden kan tillmätas avsevärd betydelse, skall få hindra en praktisk och möjlig utveckling inom områden, där förutsättningar för en sådan förefinnas. Det har redan förut betonats, att befolkningen betraktar åbodelningen såsom likställd med laga skifte. Det är därför helt naturligt, att de med stor oro motse förordning om ett eventuellt laga skifte, och detta bland annat därför, att en stor del av hemmanen äro så pass små och av så relativt litet saluvärde, att, om de såldes, köpesumman knappast skulle täcka omkostnaderna för laga skiftet. Här föreligger alltså en uppgift för riksdagen att lösa, vilken har en mycket stor praktisk betydelse, och då den formella olägenheten, såsom jag ock tyckte mig finna av herr statsrådets och chefens för justitiedepartementet anförande här nyss, förefaller vara mera skenbar än verklig, ber jag, herr greve och talman, att få tillstyrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Petré, Bror: Herr talman! Jag ber att få hemställa om en liten jämkning i den vid utskottsutlåtandet fogade reservationen. Jag yrkar nämligen, att efter orden »riksdagen måtte» insättas orden »med lämnande av propositionen utan bifall».

Herr Lindhagen: Jag har också någon kännedom om tillkomsten av ifrågasvarande lag. Det var nämligen på en motion av mig, som avvittningen blev inställd och omlagd efter andra grunder, och ett av resultatet var också den här ifrågasvarande provisoriska lagen av 1909.

Jag tycker, att denna sak här framställts på ett alldeles för invecklat sätt både av justitieministern och av herr Petré. Saken låg nämligen åtminstone för oss till på det enkla sättet, att vi visste, att befolkningen där uppe var ofantligt fattig. Därför borde till skillnad mot vad som äger rum i det övriga riket ske ett slags skifte mellan åborna där uppe gratis på bekostnad av statsverket i sammanhang med avvittningen. På det sättet kom den s. k. åbodelningen till stånd, och det var ju meningen, att denna åbodelning skulle vara i stället för laga skifte, ehuru man kanske inte klarerade upp frågan fullständigt i formellt hänseende så, som meningen i realiteten var.

Nu har här framkommit ett förslag att upphäva 1909 års lag, som förbjuder laga skifte i dessa trakter. Denna har väl till stor del tillkommit därför, att man icke ville äventyra — såsom den föregående talaren också mycket riktigt anmärkte — att vem som helst skulle kunna begära laga skifte där uppe och på så sätt åsamka dessa fattiga åbor kostnader, som man velat bespara dem just genom åbodelningen på statens bekostnad. Farhågorna för att så skulle komma att ske voro icke alldeles obefogade. Såsom också i kungl. propositionen angives, finns det fortfarande i vissa delar av dessa trakter, nämligen inom Dorotea, Vilhelmina, Sorsele samt Stensele och Tärna socknar, hemmansdelar eller brukningsdelar, vilka ägas av skogsspekulanter och bolag, och

*Ang. rätten
att erhålla
laga skifte.
(Forts.)*

Ang. rätten
att erhålla
laga skifte.
(Forts.)

man kan aldrig veta, vad en dylik delägare kan taga sig till. Det har nämligen ganska ofta förekommit i Norrland, att sådana ägare begärt laga skifte för att lättare komma åt de andra delägarnas hemmansdelar. Detta kan ju nu icke gå för sig för bolag, ty de få icke förvärva hemmansdelar, men för enskilda skogsspekulanter är ju denna möjlighet öppen. Vi ha då tyckt inom utskottet, att det icke kunde vara riktigt att bara utan vidare upphäva förbudet mot laga skifte i dessa trakter, varigenom vem som helst skulle få skiftesvitsord. Detta så mycket mindre som enligt förslaget till ny skifteslagstiftning bestämmelserna om skiftesvitsord skulle ändras och det skulle föreskrivas, att minst hälften av delägarna skulle begära laga skifte för att skifte skulle komma till stånd. Men här skulle man nu, innan denna nya skifteslagstiftning kommer till stånd, släppa lös dessa ovissa möjligheter över den fattiga befolkningen. När då frågan genom det förslag, utskottet framlagt, löses formellt fullkomligt riktigt och på ett sätt, som överensstämmer med de avsikter, vi hade 1909 med de åbodelningar, som då finga äga rum på statens bekostnad, kan jag icke förstå, varför man icke nu kan antaga utskottets förslag. Herr Petréén säger, att han för sin del bara av reverens mot justitieministern icke vill rösta för utskottets förslag, såsom han annars tänkt göra, utan i stället röstar för ett förslag, som kullkastar justitieministerns hela framställning och för befolkningen uppskjuter frågans lösning ad calendae graecas, d. v. s. till en oviss framtid. Det är ju i alla fall att på hårdragna formella skäl äventyra hela realiteten i denna sak. Jag ber därför att på det livligaste få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Larsson, Jacob: Jag har visserligen mycket stor respekt för den saksakskap i det här föreliggande ärendet, som i kammaren representeras både av herr Linder och av herr Lindhagen. Men då säkerligen kammarens allra flesta ledamöter icke innehava tillräcklig kompetens för att bedöma just den fråga, på vilken ärendets avgörande nu kan sägas hänga, nämligen frågan, om dessa åbodelningar skola kunna likställas, såsom Kungl. Maj:t har föreslagit, med storskifte eller, såsom utskottet föreslagit, med laga skifte, och vi hava hört de betänkligheter, som av herr justitieministern uttalats emot den lagtext, utskottet framlagt, så undrar jag ändå, om det icke vore klokast och mest betänksamt av kammaren att i detta fall icke följa utskottet utan antaga reservationen i den lydelse, som påyrkats i herr Petrééns senaste anförande.

Jag skulle vilja tillägga en sak. Då utskottet inhämtat yttrande av överlantmätaren i Västerbottens län, får man icke bortse ifrån att denne överlantmätare själv säger, att han saknar personlig erfarenhet om hur åbodelningarna blivit verkställda och såsom utredning i detta hänseende åberopar yttranden av två underordnade lantmätare. Vid sådant förhållande förefaller det mig verkligen, som om det icke blott gällde en formsak, att utskottet vid infordrande av yttranden i frågan förbigått lantmäteristyrelsen.

Herr Luterkort: Herr talman, mina herrar! Jag är ense med herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet därutinnan, att det här rör sig om en så speciell fråga, att det kan vara besvärligt nog att försöka på något sätt definitivt klarlägga frågan. Emellertid skall jag be att såsom en sammanfattning av vad som här förekommit i debatten på det allra kraftigaste få understryka, att departementschefen utan reservation medgivit, att det föreligger avsevärda — om jag fattade honom rätt, yttrade han sig så — olägenheter av de förhållanden, som här råda. Det bör vidare fastslås, att utskottets ärade ordförande har konstaterat samma förhållande, att det här föreligger avsevärda olägenheter för befolkningen. Det har vidare från befolkningens egna representan-

ter vitsordats, att avsevärda olägenheter föreligga i berörda avseende. Vid sådant förhållande finner jag, att utgångspunkten för bedömandet av denna fråga måste ligga alldeles klar för kammaren. Tager man till utgångspunkt, att det föreligger avsevärda olägenheter för befolkningen, återstår ju endast att taga i betraktande de båda sätt att lösa frågan, som här föreligga och som vi hava att principiellt välja emellan, nämligen antingen den lösning, som föreligger i Kungl. Maj:ts proposition, eller den, som föreligger i utskottets förslag.

Jag har då närmast begärt ordet för att erinra om att beträffande den lösning, som föreslagits av Kungl. Maj:t, så har det från ett synnerligen sakkunnigt håll gjorts en verkligt vägande, en, såvitt jag förstår, avgörande invändning mot förslaget. Jag ber att få erinra herrarna därom, att en ärad ledamot på västerbottensbanken, härads hövding Rogberg, som ju måste tillerkännas eminent sakkunskap i detta fall, i sin motion erinrat »om de formaliteter och kostnader, befolkningen måste underkasta sig för att få åbodelningarna, vilka ju enligt propositionen skulle betraktas såsom storskiten, i och för stadga hos blivande hemmansklyvningar likställda med laga skiften». Och så anför han vidare: »Det kan förväntas, att orternas fattiga befolkning inför de oundvikliga omgångarna och utgifterna endast i ringa mån skulle begagna den frihet, som propositionen giver.» Jag tror, att häri ligger, såsom jag sade, ett praktiskt avgörande skäl mot att välja den väg Kungl. Maj:t i propositionen föreslagit. Därmed skulle också samtidigt lösningen principiellt vara given, nämligen att vi icke hade att välja någon annan väg än den utskottet här föreslagit — givetvis dock under förutsättning, att icke mot utskottets förslag anförts några vägande invändningar, som kunde göra, att vi komme till den uppfattningen, att det vore en risk att betrakta dessa åbodelningar såsom likställda med laga skifte. Nu har i detta avseende, det är åtminstone min uppfattning, och den har jag kommit till, då jag noga försökt avlyssna departementschefens anförande, från departementschefens sida icke gjorts några dylika vägande erinringar. Han har själv sagt, att han betraktar sin uppfattning i denna fråga såsom byråkratisk. Jag finner det fullt naturligt, att herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet, som ju varit chef för lantmäteristyrelsen, måste hava kommit till den ståndpunkt, varåt han här givit uttryck. Den är icke så positiv; det är bara det, att han ställer sig betänksam, och det måste troligen varje chef eller förutvarande chef för lantmäteristyrelsen i denna situation göra. Därför förstår jag också och säkerligen många andra med mig departementschefens ställning. Men det är nog icke departementschefens mening, att vi andra oundgängligen skola draga den slutsatsen, att vi icke skulle kunna taga utskottets förslag, som har praktiska skäl för sig. Så tror jag, att saken ligger. Och kan man säga, att departementschefen här yttrat, att hans ståndpunkt är byråkratisk, så har å andra sidan utskottets ärade ordförande medgivit, att hans ståndpunkt vore formalistisk. Det taga vi också fasta på. Och när vi hava en byråkratisk och en formalistisk ståndpunkt, tror jag, att vi göra riktigt i att välja en ståndpunkt, som varken är byråkratisk eller formalistisk. Då jag anser, att utskottets ståndpunkt fyller dessa krav, ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr statsrådet **Nothin**: Jag ville endast komplettera herr Luterkorts anförande. Han uppläste ett stycke i herr Rogbergs motion, men avbröt sitt citat där herr Rogberg yttrar: »Mot utvägen att söka bättra propositionen genom att likställa åbodelningens jorddelning med laga skifte kan erinras, att även detta har sina olägenheter.» Herr Rogberg har således icke vågat förorda den väg, som utskottet anvisat.

Ang. rätten
att erhålla
laga skifte.
(Forts.)

Ang. rätten
att erhålla
laga skifte.
(Forts.)

Herr Linder: Jag kan icke låta passera oanmärkt det inpass, som gjordes av herr Jacob Larsson. Jag vill säga, att då han yttrade, att herr justitieministern uttalat sina betänkligheter mot den lagtext, som här framlagts, och att vi för den skull ej borde godtaga densamma, så bör det upplysas, att vi inom utskottet anlitat den främste expert, som finnes på detta område, för att beträffande lagtexten vara på den säkra sidan, nämligen den man, som använts, då det gällt formuleringen av paragraferna i förslaget till ny skiftesstadga och som i skifteslagstiftningsfrågor användes i departementets tjänst. Vi äro fullkomligt säkra på lagtexten. Det ber jag herr Larsson också vara.

Vidare yttrades det, att överlantmätaren i Västerbottens län icke har personlig erfarenhet av åbodelningarna. Jag ber ännu en gång få understryka, att det ej behövs, att denne varit ute och traskat med vid förrättningarna. Det är tillräckligt, att han granskat de handlingar, som kommit in till lantmäterikontoret.

Slutligen vill jag gentemot departementschefen beträffande den invändning, som av honom gjordes gentemot herr Luterkort, nämligen att även herr Rogberg skulle ställt sig betänksam mot att likställa åbodelningarna med laga skifte, säga: Javisst, det är alldeles rätt, som departementschefen säger, men herr Rogberg hade icke den utredning, som vi nu hava. Hade han det haft, skulle han varit ense med utskottsmajoriteten, säkerligen.

Jag vidhåller mitt yrkande om bifall till utskottets förslag.

Herr Fehr: Herr greve och talman! För mig åtminstone har det varit ofantligt svårt att taga ståndpunkt till detta spörsmål. Å ena sidan har man de påtagliga materiella intressen, som här stå på spel, svårigheter för sönerna i dessa hem att bilda sig egna hem på grund av omöjligheten att klyva deras fäders hemman o. s. v. Å andra sidan stå de formella betänkligheter, som här framförts av en av landets främsta auktoriteter på detta område, chefen för justitiedepartementet. Jag tror emellertid, att man på honom kan tillämpa vad som sades för någon tid sedan i kammaren om de lärjungar i gymnasiet, för vilka det skrevs en gemensam latinsk stil, vilken sorterades, så att de, som skulle ha B, fingo en sämre version, och de, som skulle ha A, fingo den ciceronianska versionen. Jag tror, att herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet här obetingat strävar efter den ciceronianska versionen och att det kanske lägges större vikt, relativt sett, vid denna formfulländning än vid de materiella skälen.

Formella skäl finnas uppenbarligen emot utskottets förslag, och frågan är, om kammaren kan taga ansvaret för det. För min del skulle jag hellre vilja se, att ansvaret lades på ett annat håll. Herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet anförde, om jag hörde honom rätt, att han icke ville tillstyrka kammaren att antaga detta förslag. Han sade icke, att han ville avstyrka kammaren. Jag fann däri en förklaring åtminstone mellan raderna, att han i händelse av ett positivt beslut trots sina formella betänkligheter är beredd att tillstyrka sanktion av lagen, och då, herr greve och talman, finner jag mig kunna krypa under hans auktoritets vingar och tillstyrker bifall till utskottets förslag.

Herr Tjällgren: Endast ett par ord till vad jag nyss nämnde.

Jag vill fästa uppmärksamheten på att under nuvarande förhållanden all egnahemsbildning i dessa orter är omöjliggjord. Herr statsrådet sade, att lantmäteristyrelsen ställde sig på propositionens sida, och styrelsen skulle alltså, om jag fattade honom rätt, vara emot utskottets förslag. Jag vill emellertid säga, att i varje fall en av byråcheferna i lantmäteristyrelsen till mig sagt, att

han anser utskottets förslag vara bättre än det förslag, som innefattas i den kungl. propositionen.

*Ang. rätten
att erhålla
laga skifte.
(Forts.)*

Efter det överläggningen ansetts härmed slutad, yttrade herr talmannen, att därunder yrkats dels att vad utskottet i det nu föredragna utlåtandet hemställt skulle bifallas, dels ock att riksdagen måtte, med lämnande av propositionen utan bifall, i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville, med anledning av innehållet i de utskottet tillhandakomna yttrandena från överlantmätaren samt distriktslantmätarna Nils Jönsson och Valfrid Holm i Västerbottens län, efter lantmäteristyrelsens hörande till förnyat övervägande upptaga frågan om de bestämmelser, vilka borde förknippas med tillämnat upphävande av lagen den 5 juni 1909 om uteslutande tills vidare av rätten att erhålla laga skifte inom vissa områden, samt för nästkommande års riksdag framlägga det förslag därutinnan, vartill nämnda övervägande kunde föranleda.

Sedermera gjordes propositioner enligt berörda yrkanden; och förklarades propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Föredrogs ånyo jordbruksutskottets utlåtande nr 56, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anordnandet av en allmän jordbruksräkning under 1925 ävensom i ämnet väckta motioner.

*Ang.
en allmän
jordbruks-
räkning under
1925.*

I en till riksdagen den 13 mars 1925 avlåten, till jordbruksutskottet hänvisad proposition, nr 125, hade Kungl. Maj:t, under åberopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över jordbruksärenden för samma dag, föreslagit riksdagen medgiva, att för anordnande under 1925, i huvudsaklig överensstämmelse med vad av departementschefen i statsrådsprotokollet föreslagits, av en allmän jordbruksräkning finge tagas i anspråk erforderligt belopp av de av riksdagen å extra stat för ett vart av åren 1921 och 1922 för anordnande av en sådan räkning anvisade medel.

I detta sammanhang hade utskottet till behandling förehaft följande inom riksdagen väckta, till jordbruksutskottet hänvisade motioner, nämligen

1) nr 254 i första kammaren av herr *von Sneidern* m. fl., vari hemställdt, att, vid bifall till Kungl. Maj:ts proposition, nr 125, av 1921 och 1922 års riksdagar anslagna 140,000 kronor för anordnande av en allmän jordbruksräkning måtte i den mån dessa medel ej reserverades för bearbetning m. m. av det statistiska materialet till den föreslagna jordbruksräkningen i år, användas för täckande av verkliga och nödiga kostnader för detta materials insamlande; samt

2) nr 193 i andra kammaren av herr *Petersson* i Lerbäcksbyn m. fl., vari hemställdt, att riksdagen ville hos Kungl. Maj:t begära dels verkställande av en undersökning angående omfattningen av i allmän ägo befintlig jord, som kunde vara disponibel för upprättande av nya jordbruk, dels upprättande av en plan för fortsatt inventering av odlingsmark i riket, i syfte att sagda inventering måtte kunna taga sin början sommaren 1926.

Utskottet hade i det nu förevarande utlåtandet av angivna orsaker hemställt,

1) att riksdagen måtte, med avslag å såväl Kungl. Maj:ts förevarande proposition som den i ämnet väckta motionen I: 254, i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville med beaktande av vad i utlåtandet anförts taga i förnyat övervägande frågan rörande jordbruksstatistikens ordnande samt för 1926 års riksdag framlägga det förslag, som därav kunde föranledas;

Ang.
en allmän
jordbruks-
räkning under
1925.
(Forts.)

2) att motionen II: 193, i den mån den icke kunde anses besvarad genom vad utskottet förut i utlåtandet anfört och hemställt, ej måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

På framställning av herr talmannen beslöts att utlåtandet skulle företagas till avgörande punktvis.

Punkten 1.

Herr statsrådet **Linders**: Herr greve och talman! Utskottet har här avstyrkt Kungl. Maj:ts proposition och föreslagit en skrivelse med begäran om nytt förslag till nästkommande riksdag. Med anledning av vad som i utskottets motivering yttrats anser jag mig böra å min sida framföra ett par av de skäl, som föranledde mig att överhuvud taget framlägga propositionen.

Utskottet anmärker, att frågan om jordbruksstatistikens omläggning i sin helhet ännu icke föreligger i det skick, att slutgiltig ståndpunkt kan tagas. Jag vill därom säga, att jag finner det vara alldeles givet, att statistiken över ägoslagens areal skall grundas på fastighetstaxeringen. Vidare anser jag det likaledes som ganska självklart, att skördestatistiken i stort sett skall bygga på hittills gällande system. Det förefaller mig, som om detta kan anses innebära tillräcklig klarhet för en realbehandling av frågan om åkerjordens användning och kreaturens antal. Anser man nu, att de hittillsvarande uppgifterna äro i trängande behov att förnyas, borde man, som jag sett saken, redan nu kunna taga under övervägande frågan, sådan som den är framlagd i propositionen. Det förefaller ovedersägligt, att det är ett verkligt behov att så skyndsamt som möjligt få nya uppgifter, då de senaste uppgifter, som förefinnas, datera sig från kristiden.

Utskottet gör vidare den anmärkningen, att den nya organisationen för hushållningssällskapens underavdelningar icke ännu överallt genomförts, och det är dessa underavdelningar, som skulle omhändervärd jordbruksräkningen. Denna anmärkning av utskottet, att den nya organisationen icke är fullt genomförd, är visserligen riktig, men i de fall, där den icke är fullt genomförd, förefaller det mig, att man mycket väl kunnat anlita provisoriska anordningar.

Utskottet anför också som en anmärkning mot propositionen, att hushållningssällskapen icke äro hörda i saken. Jag vill då till en början svara, att tiden icke tillåtit ett hörande av hushållningssällskapen eller deras förvaltningsutskott, men framför allt vill jag betona, att det dock icke är fråga om några nya krav på hushållningssällskapen och deras underavdelningar. Enligt gällande bestämmelser åligger det hushållningssällskapens underavdelningar att medverka vid insamlandet av uppgifter för jordbruksstatistik. Och som statskontoret mycket riktigt anmärkt i sitt yttrande, har det ända sedan jordbruksstatistikens tillkomst ålegat hushållningssällskapen att ekonomiskt bidra till insamlandet av uppgifter för jordbruksstatistiken.

Slutligen vill jag taga upp en anmärkning av utskottet om att det icke skulle framgå av utredningen, om allmän uppgiftsplikt skulle vid laga ansvar åligga de enskilda jordägarna eller om uppgifternas insamlande skulle verkställas av hushållningssällskapens underavdelningar genom hänvändelse till jordbrukarna. Själva utgångspunkten för ämbetsverkens motivering till föreliggande förslaget var just jordbruksutskottets uttalande vid 1920 års riksdag, och det riktade sig bestämt emot en uppgiftsplikt. Det torde ju också därav framgå, att uppgiftsplikten icke varit ifrågasatt, och statens besparingskommitté utgick i själva verket från detta som en självklar sak, då den i sitt yttrande jämförde svensk och dansk jordbruksstatistik med varandra. Jag har ingenting annat att tillägga än att jag skulle hava önskat, att jordbruksutskottet, då det nu begärt ett nytt

förslag och då utskottet för sin del icke ansett frågan angående uppgiftsplikten vara avgjord, hade gjort ett bestämt uttalande, huruvida utskottet fortfarande står fast vid 1920 års uppfattning eller om utskottet nu har en annan uppfattning beträffande uppgiftsplikten än då.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i förevarande punkt hemställt.

Ang.
en allmän
jordbruks-
räkning under
1925.
(Forts.)

Punkten 2.

Utskottets hemställan bifölls.

Föredrogs ånyo jordbruksutskottets utlåtande nr 57, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående understöd åt föreningar för jordbrukskredit ävensom i ämnet väckta motioner.

Anslag till
understöd åt
föreningar för
jordbruks-
kredit.

Utskottet, som till behandling förehaft Kungl. Maj:ts ifrågavarande proposition, nr 207, samt de likalydande motionerna nr 258 i första kammaren av herr *Svensson, Ernst* m. fl. och nr 393 i andra kammaren av herr *Strindlund* m. fl., hade i det nu förevarande utlåtandet på anförda skäl hemställt,

I) att riksdagen måtte

a) medgiva, att från riksgäldskontoret finge till Sveriges riksbank överlämnas svenska statens obligationer till ett belopp av 100,000 kronor att, där jordbrukskassa eller centralkassa för jordbrukskredit i avseende å medlemmar-
nas ansvar för kassans förbindelser beslutat nedsättning, som möjliggjorts genom ändringar, vilka vidtagits i gällande bestämmelser angående godkännande av dylik kassa från det allmännas sida, av riksbanken användas till täckande av förlust, som i följd av nedsättningen kunnat tillfogas någon, som, då beslutet därom registrerades, ägde fordran hos kassan, under villkor att förlustens anledning och omfång styrktes genom intyg av rättens ombudsman i kassans konkurs samt, vad anginge centralkassa, jämväl av det allmänna ombud, som förordnats att deltaga i förvaltningen av konkursboet, att medgivande till obligationernas användande lämnades av länsstyrelsen i det län, där kassans styrelse hade sitt säte, att därvid tillika meddelades erforderliga föreskrifter angående sättet för behövliga obligationers tillgodogörande, att riksgäldskontoret ofördröjligen underrättades, då dylikt medgivande lämnades, att obligationerna därvid tillika i första hand hembjödtes riksgäldskontoret till inlösen samt att utbetalning till kassas fordringsägare av för obligationer influtna medel verkställdes genom konkursförvaltningens försorg,

b) för budgetåret 1925—1926 till understöd åt föreningar för jordbrukskredit anvisa ett extra förslagsanslag av 30,000 kronor;

II) att motionerna I: 258 och II: 393, i den mån de icke kunde anses besvarade genom vad utskottet i utlåtandet anført, ej måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

I berörda motioner hade hemställts, att riksdagen måtte anhålla om sådant tillägg till Kungl. Maj:ts förslag till ändrade bestämmelser angående understöd åt föreningar för jordbrukskredit, att dels taxeringsvärdet av växande skog å för jordbruksändamål bebyggd fastighet inräknades i taxeringsvärdet vid beräkning av andels- och lånerätt, dels att i jordbrukskassas kassareserv finge till viss omfattning jämväl ingå inteckningar i jordbruksfastighet inom 50 procent av taxeringsvärdet.

Anslag till
understöd åt
föreningar för
jordbruks-
kredit.
(Forts.)

Vid det nu förevarande utlåtandet hade reservation anförts av herrar *Gabrielsson, Norin, Andersson* i Fältenborg, *Luterkort, Uddenberg, Johanson* i Hallagården, *Gustafson* i Vimmerby och *Olsson* i Rödningsberg, vilka ansett, att utskottets yttrande i angivna delar bort hava den lydelse reservationen visade, samt att utskottet bort hemställa,

- I) att riksdagen måtte
 - a) — — — försorg.
 - b) — — — 30,000 kronor,

II) att riksdagen i anledning av motionerna I:258 samt II:393 måtte anhålla om sådant tillägg till Kungl. Maj:ts förslag till ändrade bestämmelser angående understöd åt föreningar för jordbrukskredit, att dels taxeringsvärdet av växande skog å för jordbruksändamål bebyggd fastighet inräknades i taxeringsvärdet vid beräkning av andels- och lånerätt och dels i jordbrukskassas kassa-reserv finge till viss omfattning jämväl ingå inteckningar i jordbruksfastighet inom 50 procent av taxeringsvärdet.

Herr **Gabrielsson**: I förevarande fråga ha jordbruksutskottets ledamöter så till vida haft olika uppfattning, att åtta av dess ledamöter gått på en reservation, medan den andra hälften hemställt om bifall till Kungl. Maj:ts proposition. Reservanterna anse, att i den beräkning av taxeringsvärdet, som skall ingå i lånevärdet, även den växande skogen bör ingå — det föreligger motioner därom — men det har utskottet icke velat vara med om. Departementschefen har i sitt utlåtande också ansett, att lånerätten å skog bör anstå, tills betryggande former för belåning av växande skog vunnits. Motionärerna hava däremot ansett, att den nya skogsvårdslagen ger garantier för att icke någon skogsskövling behöver ifrågakomma.

För min del anser jag icke, att denna fråga är av den betydelse, att det behövs någon särskild lagstiftning för att medgiva lånerätt på växande skog. Jag tror, att det finnes tillräcklig garanti i skogsvårdslagen, och det har också i motionerna framhållits, att långivarna hava rätt att uppsäga lånekontraktet, för den händelse skogen skulle för hårt avverkas. Vi hava också i egnahems-lånekontrakten infört den bestämmelsen, att vi hava rätt att uppsäga kontrakten, för den händelse låntagaren avverkar skogen så, att fastighetens värde i väsentlig mån minskas. Jag tror för min del, att man icke behöver ställa i utsikt någon särskild lagstiftning i den frågan, och det har ju även varit en gammal princip, att sparbanker och enskilda banker beviljat lån å fastigheter, däri även skogsvärdet ingått. Den omständigheten, att numera efter den nya taxeringsförordningen skogsvärdet föres särskilt i längderna anser jag icke bör leda till, att man därvidlag skulle behöva frånräkna detta värde från taxeringsvärdet vid beräkningen av lånevärdet, då det förut har ingått efter samma grunder. Skulle det nu vara så, att Kungl. Maj:ts förslag vinner riksdagens bifall, så komma ju de, som hava större delen av fastighetsvärdet förlagd i skogen, icke att hava någon nämnvärd nytta av kreditkassorna.

Man har häremot invänt, att om man skulle giva jordägarna rätt att låna å skogen, skulle man kunna tänka sig, att denna förstördes genom eldsvåda. Men denna svårighet kan ju undanröjas genom att man brandförsäkrar skogen, vilket man nu kan göra på ganska billiga villkor. Jag kan icke finna, att det är riktigt att göra den föreslagna skillnaden härvidlag, och om man nu skall hava någon fördel av dessa kreditkassor, bör det också ordnas så, att de, som nu hava sina hemman belägna i mera skogrika trakter, också böra kunna utnyttja lånerätten å skogsvärdet.

Man har också invänt, att skogsägarna icke behöva driftkapital. Men om

man nu skall vidtaga skogsvårdsåtgärder, som ju förståndiga skogsägare böra göra, så kan man därför behöva ett visst driftkapital. Jag för min del kan icke finna, att det är någon risk i att låta även skogsvärdet ingå i det till grund för lånerätten liggande värdet, såsom i motionerna är föreslaget och som förut varit praxis.

Jag skall icke nu vidare upptaga tiden utan ber att i korthet få hemställa om bifall till den vid utskottets utlåtande fogade reservationen.

*Anslag till
understöd åt
föreningar för
jordbruks-
kredit.*
(Forts.)

Herr Hellström: Herr greve och talman! Liksom den föregående talaren representerar också jag Norr- och Västerbottens län, och inom de norra delarna av landet är det onekligen en livlig önskan, att man skulle kunna ordna dessa förhållanden så som av reservanternas föreslagits, d. v. s. att man skulle få räkna med även värdet av växande skog, då det gäller att bestämma lånerätten. Då jag emellertid, fastän jag representerar en landsända, där dessa önskningsgöra sig gällande, icke kunnat förena mig med reservanternas utan i stället anslutit mig till majoritetens uppfattning, beror det därpå, att det förslag, som här föreligger, innebär sådana utvidgningar i fråga om lånerätten m. m. för centralkassorna, att jag tror, att det är försiktigast att icke frångå Kungl. Maj:ts förslag. De av herrarna, som hava propositionen till hands, kunna se på sidan 8, vilka allmänna grundsatser, som statsrådet ansett sig böra följa vid framläggandet av sina förslag. Han säger: »Innan jag ingår på de olika reformfrågorna, torde det tillåtas mig att precisera min ställning till spörsmålet i dess helhet. Såsom jag redan antytt, är jag av den uppfattningen, att de nuvarande bestämmelserna icke lämna kassorna tillräcklig rörelsefrihet, och jag är därför principiellt benägen för att medgiva kassorna alla lättnader, som utan fara för rörelsens fortsatta utveckling kunna komma i fråga.» Från denna utgångspunkt har det sedan föreslagits en hel del lättnader för de ifrågasvarande kassorna, men dessa förslag ha hos statsrådet framkallat betänkligheter för att man därvid möjligen gått för långt, så att kassornas ansvarighet åtminstone teoretiskt sett därigenom skulle komma att minskas, på grund varav han också hemställt, att riksdagen skulle medöva, att till stärkande av kassornas kreditställning ifrån riksgäldskontoret skulle till Sveriges riksbank få överlämnas svenska statens obligationer till ett belopp av 100,000 kronor. Då nu statsrådet gått så pass långt i detta avseende och han framhållit, att han för sin del hyser betänkligheter för att medtaga även skogsvärdet i det värde, som skall få läggas till grund för lånerätten, förrän man fått betryggande former för belåningen av växande skog, har jag för min del ansett försiktigheten bjuda, att man icke borde utvidga Kungl. Maj:ts förslag härvidlag utan att man hellre borde hemställa om bifall till Kungl. Maj:ts förslag oförändrat. Detta har sålunda varit motivet för mig, då jag förenat mig med majoriteten, och det har nog också, tror jag, varit väsentligen bestämmande för utskottets övriga ledamöter.

På grund härav ber jag, herr greve och talman, att få hemställa om bifall till jordbruksutskottets förslag i den förevarande punkten.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter jämlikt därunder förekomna yrkanden gjordes propositioner, först på bifall till vad utskottet i det under behandling varande utlåtandet hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

Föredrogos ånyo jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 58, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ändrad disposition av det å 1915 års riksstat uppförda anslaget till hydrografisk-biologiska undersökningar i Atlantiska oceanen; och

nr 59, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare statsunderstöd till Sävåsns regleringsföretag.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Ang.
betalnings-
villkoren för
dräneringslån.

Föredrogos ånyo jordbruksutskottets utlåtande nr 60, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående lindring i betalningsvillkoren för lån från dräneringsfonden.

I en till riksdagen den 13 mars 1925 avlåten, till jordbruksutskottet hänvisad proposition, nr 187, hade Kungl. Maj:t, under åberopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över jordbruksärenden för samma dag, föreslagit riksdagen medgiva, att, utan hinder av gällande bestämmelser angående villkoren för lån från dräneringsfonden och under förutsättning, att vederbörande hushållningssällskap visat sig hava, efter prövning i varje särskilt fall, medgivit dräneringslånets innehavare motsvarande anstånd, betalningstiden finge framflyttas ett år för alla under 1925 och därefter till betalning förfallande annuiteter å från dräneringsfonden till hushållningssällskap utlämnat statslån samt att amorteringstiden för dylikt lån, som enligt fastställd amorteringsplan icke till fullo återbetalts den 1 januari 1925, finge förlängas med fem år.

I detta sammanhang hade utskottet till behandling förehaft en inom andra kammaren före propositionens avlåtande väckt, till utskottet hänvisad motion, nr 241, av herrar *Hammarlund* och *Westman*, vari hemstälts, att riksdagen ville i skriveles till Kungl. Maj:t anhålla om utredning och förslag till innevarande års riksdag om sådan ändring av grunderna för lån ur dräneringsfonden, att amorteringstiden utsträcktes från 5 till 10 år.

Utskottet hade i det nu föredragna utlåtandet på åberopade grunder hemställt,

a) att riksdagen måtte bifalla Kungl. Maj:ts förevarande proposition,

b) att den i ämnet väckta motionen II: 241 måtte anses besvarad genom vad utskottet förut i utlåtandet föreslagit.

Herr **Kobb**: Herr talman, mina herrar! I förevarande utlåtande omnämnes, att dräneringsfonden är bildad under kristiden. I överensstämmelse därmed har den finansierats på det sätt, som i allmänhet skedde under kristiden, nämligen genom tillfällig upplåning. Riksgäldskontoret har sålunda för dess räkning upplånat och utbetalat icke mindre än 14 miljoner kronor, som upptagits på tillfälliga lånemedel. Ser man nu efter i riksräkenskapsverkets statistiska tablåer över statens affärsverksamhet, får man se, att denna fond på det i medeltal disponerade kapitalet icke kunnat giva överskott å mer än 0,05 %. Det är således klart, att statsverket här fått betala mycket stora belopp i räntor, som man kan uppskatta till över 700,000 kronor årligen, för upprätthållande av denna fond. Det synes mig därför vara med en sund finansförvaltning förenligt, om man så snart som möjligt försökte att återbetala dessa tillfälliga lånemedel, och jag skall be att få rikta en vädjan till herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet, att denna fråga så snart som möjligt måtte upptagas till behandling av regeringen. Det kan ju icke vara riktigt, att man behandlar en lånefond på det sättet, framför allt när den är anskaffad genom

s. k. tillfällig upplåning, och det sålunda var meningen att så snart som möjligt återbetala beloppen. Det har ju emellertid, om jag icke missminner mig, redan gått sex år, sedan det sista lånet beviljades. Hela beloppet är av riksgäldskontoret utbetalat och det har gått flera år, sedan denna utbetalning skedde. Det har således varit en årlig förlust av högst betydande omfattning.

Jag har icke något särskilt yrkande.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i förevarande utlåtande hemställt.

Ang.
betalnings-
villkoren för
dräneringslån.
(Forts.)

Föredrogs ånyo jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 61, i anledning av väckt motion om vidtagande av åtgärder för laxfiskets upphjälpande;

nr 62, i anledning av väckt motion om ändring i återbetalningsvillkoren för ett Harads elektriska belysningsförening u. p. a. från kraftledningslånefonden beviljat lån;

nr 63, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående avlöningsförmåner m. m. åt vissa kronojägare i Villingsbergs revir;

nr 64, i anledning av väckta motioner angående ordnande av frågan om vissa strandägares rätt till fiske m. m. i vid avvitrningen inom Västerbottens läns lappmark undantagna vattenområden; samt

nr 65, i anledning av väckta motioner om åtgärder till förekommande av älgars skadegörelse å ungskog och växande gröda samt om beredande av gottgörelse för av älgar förorsakad skada å växande gröda.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande jordbruksutskottets utlåtande nr 66, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 206, angående försäljning av vissa kronoegendomar och upplåtande av lägenheter från sådana egendomar jämte en i ämnet väckt motion.

Punkterna 1—8.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 9.

I en till riksdagen den 23 mars 1925 avlåten, till jordbruksutskottet hänvisad proposition, nr 206, hade Kungl. Maj:t under punkt 9 föreslagit riksdagen medgiva, att sedan kronoegendomen 1 mantal Svenstorp nr 3 i Västra Sönnarslövs socken av Kristianstads län styckats i två delar, den ena utgörande i statsrådsprotokollet angivna skogsskiftet och den andra egendomen i övrigt, ifrågavarande båda lotter finge var för sig försälas med tillträdesrätt för köpare den 14 mars 1926, den skogsskiftet omfattande lotten å offentlig auktion till den högstbjudande, samt övrig del av egendomen till andelsföreningen Eget hem inom Kristianstads län u. p. a. mot en köpeskilling av 79,848 kronor och under följande villkor, nämligen att köpeskillingen vid tillträdet kontant inbetalades till länsstyrelsen i länet, att egendomen såldes i det skick, den vid tillträdet befunnnes, varvid andelsföreningen skulle, såvitt egendomen anginge, inträda i de rättigheter och skyldigheter kronan ägt till den arrendator eller brukare, som vid samma tid avträdde egendomen, att andelsföreningen skulle svara för

Ang.
försäljning a
krono-
egendomen
Svenstorp
nr 3.

Ang.
försäljning av
krono-
egendomen
Svenstorp
nr 3.
(Forts.)

de å området efter tillträdesdagen belöpande onera och utskylder, samt *att* andelsföreningen ensam skulle vidkännas kostnaderna för lagfart å köpet och andra med köpet förenade kostnader.

Utskottet hade i det nu ifrågavarande utlåtandet av angivna orsaker hemställt, att Kungl. Maj:ts under förevarande punkt gjorda framställning icke måtte vinna riksdagens bifall.

Reservation hade anmälts av herrar *Nilsson* i Kabbarp, *Norin*, *Andersson* i Fältenborg, *Gabrielsson* och *Gustafson* i Vimmerby, som yrkat bifall till Kungl. Maj:ts förslag.

Herr **Andersson, Elof**: Herr greve och talman! Vid detta utlåtande finnes fogad en blank reservation, och jag ber att med några ord få redogöra för dess innebörd.

Kungl. Maj:t har här föreslagit försäljning av en jordegendom i Kristianstads län, och jordbruksutskottet har avstyrkt denna försäljning. Utskottet har icke ansett det vara lämpligt att sälja den skog, som tillhör den nu omtalade fastigheten, utan i likhet med jägmästaren i norra Skånes revir och överjägmästaren ansett, att skogen borde bibehållas i kronans ägo. Däremot har domänstyrelsen ansett, att skogen bör försälas. Domänstyrelsen säger: »Att såsom av vederbörande skogsstatstjänstemän föreslagits i kronans ägo bibehålla en mindre del, skogsskiftet, under självständig förvaltning såsom kronopark, medan egendomen i öfrigt avyttras, finner styrelsen orimligt.» Departementschefen har med anledning av detta yttrande av domänstyrelsen uttalat: »Mot domänstyrelsens avstyrkande utlåtande anser jag mig icke kunna förorda, att det från ovannämnda försäljning undantagna skogsskiftet bibehålles i statens hand, utan torde detsamma med hänsyn till de av domänstyrelsen påvisade förvaltningssvårigheterna jämväl böra avyttras.» Han hemställer alltså, att försäljning må ske.

Då man nu har att i denna fråga bilda sig ett omdöme om vilken väg man bör gå, om skogen bör försälas eller om den bör bibehållas i kronans ägo, får man väl ändå anse, att av de utlåtanden som avgivits i ärendet, domänstyrelsens väger tyngst och är mera vägledande än de övriga.

Utskottet säger: »Under dessa omständigheter synes det utskottet svårigen kunna undgå, att försäljning av skogsskiftet på nu föreslaget sätt komme att medföra icke önskvärda verkningar såväl från skogsvårdssynpunkt som med hänsyn till traktens skogstillgångar.» Utskottet förmenar nämligen, att om skogen komme att försälas, skulle den snart nog bliva skövlad. Så är nog icke förhållandet. Den skog, som det här är tal om, är en ganska dålig sådan, vågar jag påstå. Den kan icke användas till annat än ved, och på den ort, där den är belägen, finnes det icke så litet skog, fastän domänintendenten tyckes ha den uppfattningen, att orten är skogfattig. Skogen är belägen på Söderåsen, och denna ås, som ju är nära två mil lång och omkring en mil bred, är till stor del skogbeväxt. Följaktligen finns det mycket skog på Söderåsen, och orten är visst inte så värst skogfattig.

Skogen till ifrågavarande egendom har av jägmästaren i norra Skånes revir uppskattats till ett värde av något över 10,000 kronor. Överjägmästaren har uppskattat den till i runt tal 15,600 kronor, d. v. s. han har lagt på omkring 5,000 kronor till det beräknade värdet. Andelsföreningen Eget hem inom Kristianstads län, som enligt propositionen skulle köpa inägojorden och byggnaderna, anser för sin del, att överjägmästarens uppskattning av skogen är för hög. Föreningen har velat värdesätta skogen till omkring 10,000 kronor eller till det pris, som vederbörande jägmästare efter värdering uppskattat den till. Man förstår alltså, att det är en mycket obetydlig skog och att domän-

styrelsen måste hava rätt. då den säger, att det är orimligt, att den, sedan fastigheten försålts, skall bibehållas i kronans ägo.

Men då kan man fråga, varför fastigheten skall försälas. Om fastigheten bibehålles i kronans ägo, är ju allting bra som det är! Till en sådan invändning vill jag anmärka, att ifrågavarande kronoegendom har en mycket dålig ladugård, som måste ombyggas. Om egendomen skall utarrenderas, skall arrendatorn enligt uppskattningsmännens förslag ha 27,000 kronor såsom ersättning för uppförandet av en ny ladugård. Vidare meddelas det, att böningshuset är ganska bra men behöver en reparation, som det dock får anstå med ännu något år. Arrendesumman för hela egendomen, som före 1923 var 1.700 kronor, är nu enligt den nya uppskattningen uppe i ungefär det dubbla. Men detta till trots kan ju var och en räkna ut, att minst tio år åtgå, innan kronan får ett enda öre från denna fastighet. Det kommer att gå åtta år för bygandet av ladugården, och sedan föreställer jag mig, att restaureringen av böningshuset kommer att taga ett par års arrenden. Vidare är det nog vissa andra byggnader också, som måste repareras, och på så sätt kommer det, som jag nämnde, att dröja många år, innan någon inkomst kommer att tillfalla kronan av denna fastighet. Dessutom ligga byggnaderna i ett hörn av egendomen, vilket gör, att denna är mycket svårbrukad såsom hel fastighet betraktad. Läget för styckning är ju det allra bästa. Såsom av propositionen framgår, är den belägen ganska nära Klippans municipalsamhälle, och på denna ort är det rätt stor efterfrågan på jord.

Allt tyder enligt reservanternas uppfattning på att det här är fråga om en kronoegendom, som bör styckas till egna hem, och det skulle vara synnerligen märkligt, om riksdagen i ett fall som detta skulle hava en annan uppfattning. Man hör ju ofta i riksdagen önskemål uttalas om att kronans egendomar borde styckas till egna hem. Detta bör naturligtvis ske endast i den mån det verkligen är lämpligt, men här är det fråga om en egendom där man kan säga, att det är lämpligt och för staten mest fördelaktigt, att den styckas.

Då nu andra kammaren bifallit reservationen, efter vad det säges med stor majoritet — fastän det icke var namnupprop, har det i alla fall sagts, att det var en betydande majoritet — så hoppas jag att även första kammaren måtte beakta reservanternas förslag, och jag tillåter mig därför, herr greve och talman, att yrka bifall till den kungl. propositionen.

Herr Hellström: Herr greve och talman! Den motivering, som den ärade reservanten anfört, avser en helt annan fråga än den, som nu här föreligger till behandling. Reservanten upptager till bemötande något, som utskottet aldrig tänkt på, nämligen att denna kronoegendom för framtiden skulle bibehållas i kronans ägo och icke användas för styckning till egna hem. Han talade om, vilka olägenheter detta skulle medföra, och framhöll, att det vore en dålig ladugård å egendomen, och att det skulle dröja många år, innan en ny ladugård skulle bli betald o. s. v. Allt detta hör emellertid icke till denna fråga. Jordbruksutskottet har icke alls tänkt att sätta sig emot, att egendomen får säljas, utan utskottet har endast velat motsätta sig det sätt, på vilket man i år föreslagit, att försäljningen skulle ske.

Det finnes en egnahemsförening, som vill köpa den här gården för att stycka den till småbruk och arbetarboställen. Gården omfattar tillsammans något över 106 hektar åkerjord och en åtminstone från norrländsk synpunkt obetydlig skogsmark å 33 hektar. Det har gjorts en värdering av denna skogsmark för blivande försäljning, och vid denna värdering har värdet å skogen satts till 10,000 kronor. Men överjägmästaren har sagt, att denna värdering är

Ang.
försäljning av
krono-
egendomen.
Svenstorp
nr 3.
(Forts.)

alldeles för låg, och han anser, att man bör begära 15,000 kronor. Egnahemsföreningen säger då: nej, 10,000 kronor vilja vi betala, men under inga omständigheter 15,000 kronor. Dessutom, behöva icke egnahemslåntagarna på den trakten någon skog, det skulle bara komma att göra, att egna hemmen bleve dyrare. Vederbörande falla så undan för detta och föreslå, att egnahemsföreningen skall få köpa egendomen utan skogen och att skogsloten på 33 hektar skall säljas för sig till den högstbjudande.

Vederbörande jägmästare, överjägmästaren och domänintendenten ha förklarat, att det råder brist på vedskog i denna trakt, och då den å skogsskiftet för avsalu tillgängliga skogen lätt kunde vinna avsättning, ha de tyckt, att det skulle vara olämpligt att sälja skogsskiftet till den högstbjudande på offentlig auktion, enär det vore sannolikt, att i så fall hela skogsskiftet komme att på en gång avverkas.

Under sådana omständigheter och då ortsmyndigheterna förklarat, att skogstillgången vore behövlig för trakten, har utskottet ansett, att denna fråga lämpligen bör underkastas en ny prövning, och utskottet har därför hemställt, att den nu föreliggande framställningen icke måtte bifallas. Detta är hela innebörden av frågan, och någon skada kommer sannerligen icke att drabba vare sig egnahemsföreningen eller framtida egnahemslåntagare eller andra personer, som behöva köpa ved i trakten, ifall riksdagen bifaller utskottets hemställan, till vilken jag, herr greve och talman, ber att få yrka bifall.

Herr Gabrielsson: Herr talman! Jämte fyra andra av utskottets ledamöter har jag reserverat mig mot det föreliggande utskottsbetänkandet och ansett, att utskottet bort tillstyrka bifall till Kungl. Maj:ts förslag. Kungl. Maj:t har varit i tillfälle att pröva detta ärende, innan det förelegat till riksdagens prövning. Utskottet har ju här icke haft annat skäl att anföra, än att skogsskiftet möjligen icke borde undantagas, utan att det borde provas, huruvida det icke skulle vara lämpligt att stycka detsamma för att läggas till resp. egna hem, men jag kan icke anse, att detta skäl är tillfyllest för att avstyrka bifall till Kungl. Maj:ts förslag.

Nu har Kungl. Maj:t föreslagit den åtgärden, att detta skogsskifte skall, såsom utskottets vice ordförande nämnde, säljas på offentlig auktion. Jägmästaren har åsatt skogsskiftet ett så högt pris, att egnahemsföreningen icke vill betala det, och Kungl. Maj:t har därför föreslagit, att skogen skall säljas på offentlig auktion. Då kan egnahemsföreningen, om den så finner lämpligt, köpa skogsskiftet och stycka det i lotter, vilka sedan kunna försälas.

Jag ber att få instämma i yrkandet om bifall till reservationen.

Herr statsrådet Linders: Herr talman! Det är tydligt, att det kan råda en viss tveksamhet beträffande en sådan försäljning av skog, som det här är fråga om, men då det är påvisat, att skogen ej är av något större värde, så tror jag icke, att det är någon risk att i detta fall bifalla den kungl. propositionen. Det må visserligen sägas, att ingen skada är skedd, ifall man nu avslår propositionen med den formulering, som jordbruksutskottet har givit sitt utlåtande. Nej, det är ingen annan skada än den, att ärendet för det första uppskjutes på minst ett år, och följderna av att skjuta och skjuta på sådana saker känner ju envar, som har sysslat med jordbruk: förhållandena på egendomen bli sämre och sämre. Därtill kommer, att man här har uppgjort ett preliminärt styckningsförslag, och man vet, att styckningen nu går för sig och att egendomen är ett lämpligt styckningsobjekt. Kristianstads läns egnahemsförening är ju en fullgod borgen för, att det uppgjorda förslaget är gott och kan genomföras. Man vet däremot ej huruvida föreningen står till sitt

bud en annan gång. Då förefaller det mig, som om det vore onödigt att skjuta på frågans avgörande. Beträffande skogens värde är det ju dock så, att det är ringa i förhållande till egendomens storlek och värde i övrigt, men i fråga om detta skogens värde, så blir det ju fullt tillgodosett, när skogen får säljas på offentlig auktion.

Det är redan sagt, att andra kammaren har bifallit Kungl. Maj:ts proposition. Det skedde visserligen klockan halv fem på morgonen, men jag tror, att det var ett gott och klokt beslut, och jag hoppas, att riksdagens första kammare följer det.

Ang.
försäljning av
krono-
egendomen
Svenstorp
nr 3.
(Forts.)

Herr Andersson, Elof: Herr talman! Endast ett par ord. Utskottets ärade vice ordförande meddelade att det icke alls var utskottets mening att avstyrka försäljning av egendomen i vad avser den odlade jorden. Detta är nog riktigt, men utskottets förslag utmynnar i varje fall i avslag på den kungl. framställningen och utskottet ställer saken på framtiden. Följden av detta måste ju bli, att egendomen måste utarrenderas. Det är alldeles klart. Då är det ju tydligt, att om den på nytt utarrenderas, så blir den inte såld, utan det sannolika är, att den av mig omtalade ladugården måste ombyggas, och sedan är denna egendom ur räkningen, när det gäller att anskaffa egnahemsjord.

Beträffande den omtalade skogens värde och beskaffenhet vill jag fästa uppmärksamheten på, att det i propositionen på sid. 37 står, att »skogen å skiftet, bestående av bok med insprängd björk och gran, är, enligt vad domänstyrelsen framhållit, av ringa betydenhet med svåra drivningsförhållanden och avsättningsmöjligheter».

Jag vidhåller, herr greve och talman, mitt yrkande.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjordes enligt föreliggande yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i den nu föredragna punkten hemställt samt vidare därpå att kammaren skulle med avslag å utskottets hemställan bifalla Kungl. Maj:ts i ämnet gjorda framställning; och förklarades den senare propositionen vara med övervägande ja besvarad.

Punkterna 10—20.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Herr **talmannen** yttrade: Mina herrar! Vi hava nu avverkat allt, som återstod oavgjort, då vi skildes åt på lördagen. och i morgon är åter en dag. Jag tillåter mig hemställa, att med återstående ärendens behandling måtte få anstå till ett kommande plenum.

Denna hemställan bifölls.

Herr **andre vice talmannen** erhöi på begäran ordet och anförde: Jag hemställer, att kammaren ville besluta, att andra särskilda utskottets utlåtande nr 1, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om polisväsendet i riket m. m., och samma utskotts utlåtanden nr 2, nr 3 och nr 4 måtte uppföras i nu nämnd ordning främst på föredragningslistan för morgondagens plenum; att därefter på samma föredragningslista uppföres första lagutskottets utlåtande nr 30, i anledning av väckta motioner om lagstiftning rörande förberedande undersökning och tvångsmedel i brottmål m. m., och samma utskotts utlåtande nr 31, därefter konstitutionsutskottets memorial nr 21,

angående fullbordad granskning av de i statsrådet förda protokoll samt där-
efter övriga ärenden i vanlig ordning.

Härtill lämnade kammaren sitt bifall.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens samman-
träde avslutades kl. 11,14 e. m.

In fidem
G. H. Berggren.
